



**INSTITUTIONEN FÖR FILOSOFI,
LINGVISTIK OCH VETENSKAPSTEORI**

FONESTEM TYPISKA FÖR GÖTEBORGSKAN, FINNS DE?

En vidarestudie

Eva Thorselius

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	LI1301 Lingvistik fördjupningskurs
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Ht 2016
Handledare:	Åsa Abelin
Examinator:	Kristina Lundholm Fors

Abstract

Denna uppsats är en vidarestudie av ett tidigare arbete som behandlar den ljudsymboliska förekomsten fonestem, det vill säga ett kluster av främst konsonanter som ger det ett visst semantiskt innehåll, i den göteborgska dialekten. Den föregående studien visade att det framförallt var pejorativa fonestem som visades förekomma i stor utsträckning i göteborgskan och i synnerhet konsonantklustret *br-* pejorativt. Syftet med denna vidarestudie har därför varit att undersöka de fonestem som, baserat på resultat från den tidigare studien, skilde sig mest från det standardsvenska mönstret. Detta har gjorts med hjälp av ett ordtest bestående av nonsensord, förklädda som dialektala göteborgsord, som två grupper av informanter med göteborgare respektive icke-göteborgare har fått göra. Syftet med detta ordtest var att se om göteborgare reagerar annorlunda på ord innehållande dessa fonestem, än de som inte är från Göteborg. Resultaten av detta ordtest visade att både göteborgare och icke-göteborgare gav övervägande pejorativa tolkningar till de flesta orden och blev inte som förväntat. I förbindelse med annat insamlat material kan det konstateras att det istället för göteborgsspecifika fonestem snarare rör sig om äldre sydvästsvenska fonestem. Detta förklaras således av bland annat språkliga attityder och dialektutjämning.

Nyckelord: ljudsymbolism, fonestem, göteborgska, språkliga attityder, dialektutjämning

Innehållsförteckning

1. Inledning	
1.1 Syfte och problemformulering	5
2. Teoretisk bakgrund	
2.1 Ljudsymbolik	5
2.1.1 Fonestem.....	6
2.1.2 Vokaler	7
2.2 Göteborgska	8
2.3 Språkliga attityder	9
2.4 Anknytning till föregående studie	10
2.5 Br-fonestemet i andra dialekter	13
3. Metod och material	
3.1 Val av fonestem	14
3.2 Informantbeskrivning	15
3.3 Metod för ordtest.....	16
3.4 Material	17
4. Resultat	
4.1 Sammanställda svar.....	17
4.2 Semantisk uppdelning av fonestem.....	21
4.3 Uppdelning av ord i respektive semantisk kategori	23
5. Sammanfattning och diskussion	
5.1 Metoddiskussion	24
5.2 Br-fonestemet pejorativt	26
5.3 Övriga fonestem	27
5.4 Vokaler	28
5.5 Språkliga attityder.....	29
6. Slutsats	30
Referenslista	31
Appendix 1	
Appendix 2	
Appendix 3	

1. Inledning

Att ords form spelar roll för hur vi kategoriserar dem grammatiskt och semantiskt, kan förmodligen alla hålla med om. Om ett ord exempelvis slutar på -ne skulle många snabbt utesluta att ordet skulle vara ett verb. Detta är nödvändigtvis inget man reflekterar över särskilt ofta, utan det kommer mer naturligt eller undermedvetet för de flesta. Att många ord även kan tolkas semantiskt baserat på ordets uppbyggnad, med hjälp av fonem och morfem kan anses mer känt. Om man exempelvis lägger till prefixet *in-* till adjektivet *kompetent*, får det den motsatta betydelsen till ordet. Detta kan därför tillämpas på nya ord, som man vanligtvis inte använder tillsammans med *in-* och det är trots allt stor chans att man lätt blir förstådd. Detta trots att ordens uppbyggnad i sig oftast inte är direkt kopplad till vad ordet benämner.

Att enstaka konsonantkluster och kombinationer av dessa i sammansättning av ord skulle vara bidragande faktorer till en semantisk kategorisering av orden, kan vara mindre känt. Om man till exempel skulle referera till sitt hår som "*fnestrigt*" på vintern, trots att det ordet inte finns, skulle det finnas en stor chans att någon tolkade det som att håret är torrt, frissigt eller går av lätt då *fn-* är ett fonestem som bland annat symboliserar torrhet (Abelin, 1999:126). Här är ordet mer kopplat till hur håret *känns* eller hur det *låter* när man tar i det. Där går ordets uppbyggnad mer hand i hand med det ordet hänvisar till. Dessa företeelser studeras inom ämnet *ljudsymbolik* och kan alltså kallas *fonestem*.

Huruvida sådana här fonestem kan kopplas ihop med en viss dialekt och attityder kring dialekten är något som detta arbete kommer ta sig an. Detta är något som i dag inte har undersökts på en djupare nivå. Det finns alltså ingen särskild forskning på fonestem i samband med dialekt. Denna idé uppkom under arbetet med en tidigare uppsats (Thorselius, 2014). Där växte en hypotes fram om en viss koppling mellan den göteborgska dialekten och symboliken i de fonestem och vokaler som undersöktes. Det framgick särskilt att ett konsonantkluster, nämligen *br-* användes pejorativt, alltså nedsättande i många göteborgska dialektord. Det avviker från standardsvenskt mönster för det fonestemet. Även göteborgska uttalsvarianter av vokalerna /a/ och /ö/ förekom i en stor utsträckning i göteborgska ord. I och med detta, beslutades det att där fanns tillräckliga skäl för en utveckling av studien för att undersöka ljudsymboliken i bland annat dessa nämnda fonestem och vokalvarianter.

1.1 Syfte och problemformulering

Syftet med denna uppsats har huvudsakligen varit att mer ingående undersöka vissa dialektala fonestem, som i den tidigare studien visats skilja sig från fonestem i standardsvenskan. Frågan är hur pass starka dessa fonestem är i göteborgskan idag.. Det som står i fokus är perceptionen av dessa fonestem. Om det därför finns en starkare kollektiv uppfattning, om än undermedveten, om dessa fonestem hos göteborgare i jämförelse med icke-göteborgare är något som ifrågasätts i detta arbete.

2. Teoretisk bakgrund

I det här avsnittet förklaras först ett antal centrala begrepp inom ljudsymbolik i avsnitt 2.1. Följaktligen redogörs för hur göteborgska definieras i detta arbete i avsnitt 2.2, vilket i sin tur följs av avsnitt 2.3 om språkliga attityder och hur de förknippas med göteborgskan som dialekt. I avsnitt 2.4 redogörs det för bakgrunden till den föregående studien, på vilken detta arbete bygger vidare. Avslutningsvis beskrivs i avsnitt 2.5 förekomsten av br-fonestemet i andra dialekter utöver göteborgskan.

2.1 Ljudsymbolik

Enligt Ogden och Richards (1923) är språket ett symboliskt system som används i kommunikationssyfte. Det består av två huvuddelar; former och betydelser (Rungrojsuwan, 2009:1). Ofta är orden i språk vad man kallar arbiträra. Orden har alltså ingen direkt koppling till de ting de benämner. Om man tar ett exempel som stol, finns där inget självklart samband mellan sammansättningen av bokstäver (som i sin tur kan refereras till olika ljud) och de fysiska stolar som finns i verkligheten. Det är en överenskommelse att det ska heta *stol* i svenskan och *chair* i engelskan. Detta är då vad man kallar arbitraritet (Håkansson, Westander 2013:5).

Då det arbiträra i språket inte har en naturlig koppling mellan ljud och betydelse, finns det däremot en icke-arbiträr del av språket som kallas ljudsymbolik, där fonem och till och med hela ord har uppkommit som ljudhärmande av den verkliga företeelsen de refererar till (Abelin, 1999:8). Ljudsymbolik kan i vissa fall användas som nästintill en synonym till fonestem. Dock finns det en viss skillnad mellan dem, där fonestem mer kan ses som en underkategori till ljudsymbolik.

Termen ljudsymbolik har genom tiderna som det studerats använts lingvistiskt för att täcka flera områden. En definition av ljudsymbolik är att det är en innerst, naturlig association mellan ljud och mening. Det kan även inkludera association mellan ljud och ljud, vilket därför innefattar mer än

bara fonestem, det vill säga även onomatopoetiska uttryck (Abelin, 1999:4). Nordberg (1986) menar att onomatopoesi i en begränsad mening refererar till imitation av naturliga ljud, alltså av djurläten. I Oxford dictionaries (2014) beskrivs dock onomatopoesi som en formation av *ord* från ljud som associeras till vad de benämner, exempelvis *cuckoo* som är engelskans ord för gökens läte. Abelin däremot, begränsar inte onomatopoetiska uttryck till ljud utförda av antingen djur eller människor, utan använder uttrycket för att benämna all form av ljudimitation (Abelin, 1999:3).

Feist (2013) menar att eftersom termen ljudsymbolik har använts så pass brett, har detta kommit att överlappa med expressivt språk som till exempel interjektioner och emotivt språk. Feist menar att det har blivit dubbelt ambiguöst:

”Sound symbolism” has meant representation of natural sounds, and representation by means of linguistic sound (rather than by phonemes making up morphemes); and the meaning of “symbolism” has been sometimes wide (covering all representation), and sometimes narrow.” (Feist, 2013:104)

Det är därför det ibland kan vara svårt att definiera huruvida fonestem är *en slags* ljudsymbolik, eller om de två mer står i ett synonymt förhållande till varandra, eftersom fonestem mer passar in på beskrivningen att det skulle handla om fonem som byggs upp morfemlikt, vilket Feist nämner ovan. Det är därför lämpligt att ge fonestem egna definitioner, vilket beskrivs i avsnitt 2.1.1 nedan.

2.1.1 Fonestem

Benämningen av fonestem är mer specifik och kan beskrivas som ”ett fonem eller ett kluster av fonem, som delas av en grupp ord som också har vissa element av betydelse och funktion gemensamt, trots att orden nödvändigtvis inte har ett etymologiskt släktskap.” (Abelin, 1999:4). Det vill säga att de är något mer än bara fonem, eftersom fonem enbart är betydelseskiljande, medan fonestem snarare är betydelsebärande, likt morfem. Dock är de oftast specifika vokalfria fonem, mer specifikt konsonantkluster. Detta gör att de skiljer sig från bundna morfem som exempelvis affix, vilka *kan* innehålla vokaler (Abelin, 1999:6). Drellishak (2006) menar att eftersom fonestem, till skillnad från morfem, inte bär på en förutsebar betydelse, borde de därför vara en separat företeelse (Drellishak, 2006: 8). Fonestemen betyder således inte något i sig till skillnad från fria morfem, men satta i ett sammanhang, alltså i bildande av ord, grupperar de in orden i olika betydelsekategorier. Exempel på ett tydligt fonestem i svenskan är konsonantklustret *skv-*

ordinitialt. I ord som exempelvis *skvalpa*, *skvätta*, *skvimpa*, för det tankarna till ord som har med vätska att göra (Abelin, 1999:78).

Det finns flera fonestem i svenskan som används både i ord från standardspråket och från dialekter. Då ord ofta kan bli utdaterade och bortglömda, verkar fonestem vara mer beständiga och stabila (Abelin, 1999:50). Fonestem spelar därför en roll inom språkförändring och *neologism*, det vill säga nyord eller språklig nybildning (NE 2016, neologism). Då nya ord bildas, ofta i långsam takt, kan de ändå bli förstådda, i flera fall till viss del tack vare ljudsymboliken i dem (Abelin, 2012:128).

Trots att de flesta av oss idag inte förstår ordet *ffåka* (tok, narr), som är ett gammalt ord och nästintill oanvänt i dagens svenska (Abelin, 1999:50), är det lättare att få en bild av vad fonestemet *ff-* skulle kunna representera. Det är lättare att hitta ett samband i betydelse med det gamla ordet *ffåka* om ett par andra ord nämns som börjar med *ff-* som exempelvis *ffompig*, *ffant*, *ffollig*. De skulle kunna beskrivas som att de representerar något negativt, något stolligt eller fånigt. Detta är vad man kallar ett pejorativt fonestem och är alltså något negativt, ofta nedsättande eller förolämpande, vilket är den vanligaste semantiska kategorin bland svenskans fonestem (Abelin, 1999:92-93).

Den näst vanligaste semantiska kategorin bland ordinitiala fonestem i svenskan är de ljudhärmande. Enligt Abelin (1999:77) används 36 av 37 ordinitiala konsonantkluster i svenskan ljudsymboliskt (där undantaget var *dv-* som inte användes ljudsymboliskt). De som används mest absolut frekvent rent ljudhärmande är *sl-*, *sn-*, *kn-*, *kr-*, *kl-* (Abelin, 1999:81).

2.1.2 Vokaler

Trots att vokaler inte anses kunna vara eller ingå i fonestem, kan de bära en viss ljudsymbolik där olika vokaler representerar olika semantiska egenskaper. I kombination med andra ljudsymboliska morfem eller fonestem, är de betonade vokalerna representanter för till exempel storlek, snabbhet och liknande. Antagandet är att slutna och/eller främre vokaler betecknar litenhet. Ibland används även den akustiska förklaringen att energin på höga frekvenser i vokaler betecknar ”liten storlek” (Feist, 2013:113). Abelin påvisar exempelvis detta med att förklara att vokalljudet [i] ofta representerar ”litenhet”, ”snabbhet” eller ”hög pitch” som i ord som exempelvis *slinka* och *spinkig*¹,

¹ Eget exempel

medan [ø] snarare är kontrasten som representerar större, långsammare egenskaper som i orden *klunka* eller *drumme*² (Abelin, 1999:167).

Därför kan det komma att bli intressant att studera, ur en ljudsymbolisk synvinkel, de göteborgska varianter av standardsvenskans vokaler. Dessa används i vissa ord men inte som en uteslutande ersättningsbar variant av standardsvenskans vokaler. Exempel på dessa är göteborgskans främre och något mer öppna variant av vokalen [ø], som här kommer att betecknas som [ô]. Ett exempel där denna vokalvariant förekommer är i det göteborgska dialektordet *knö*, där ö:et uttalas något längre fram än ett standardsvenskt [ø]. Även den långa varianten av svenskans främre [a], som vanligtvis i standardsvenskan bara uttalas med kort a-ljud (med undantag för svordomen *fan*), är typiskt göteborgsk och kommer här betecknas som [â].

2.2 Göteborgska

I det här avsnittet förklaras vad som menas med göteborgska och hur denna dialekt definieras i detta arbete. När man ska definiera och beskriva en dialekt är det vanligt att jämföra den med ”riksspråket” eller ”standardspråket” (Holmberg, 1976:6). Förr var det vanligare med ett mer ”rikssvenskt” uttal i TV och radio, då inte dialekter var lika accepterat som i dag, vilket gjorde det lättare att definiera vad just ett riksspråkligt uttal var. Dock kan man enas om att göteborgska inte utgör normen för ett standardsvenskt uttal. Något att ha i åtanke när man talar om göteborgska kontra standardspråk, kan vara att det oftare handlar om en gradskillnad snarare än artskillnad. Dialekter kan alltså ses som ordnade i en skala i förhållande till varandra. Därför står de två inte alltid i total kontrast till varandra, även om göteborgskan knappast i något sammanhang skulle kallas standardsvenska (Andersson, 2000:61).

Det lättaste att urskilja hos den göteborgska dialekten i jämförelse med ett svenskt standarduttal kan vara den västsvenska intonationen. I de flesta svenska dialekter går tonkurvan ner i slutet av en mening, åtminstone i påståendesatser. Man kan alltså anta en nedåtgående tonkurva i meningsslut även i standardsvenska. I göteborgska och kringliggande dialekter (som bohuslänska) är tonkurvan dock stigande i de allra flesta fall (Holmberg, 1976:31).

Göteborg som stad växte till sig ordentligt under 1800- och 1900-talet och blev därför skild från landsbygden på ett annat sätt än tidigare. På så vis bildades en mer utpräglad stadsdialekt, som tidigare i området antagligen inte varit särskilt olik västgötamål, och kom att bli en slags blandning av kringliggande dialekter, där västgötamål och bohuslänska var de största påverkarna. Man kan,

² Eget exempel

om än förenklat, påstå att göteborgskan fått grammatiken från västgötamålet och uttalet från bohuslänskan (Gunnarsdotter Grönberg, 2010). Dock sker i göteborgskan, likt i många delar av landet, en dialektutjämning då man kan se att göteborgskan avviker mer och mer från så kallad genuin dialekt, vilket avviker från standardspråket på alla språkliga nivåer (Andersson, 2000:62). Dock kan man se att dialekten som stadsmål breder ut sig och numera innefattar större geografiska områden än enbart inom Göteborgs gränser (Gunnarsdotter Grönberg, 2004:6).

2.3 Språkliga attityder

Detta avsnitt behandlar språkliga attityder gentemot svenska dialekter och då framförallt göteborgskan och förklarar kort vad som står till grund för detta.

I en enkätundersökning som gjordes i Lund (Loman, 1973) fick 750 gymnasieelever svara på olika frågor om deras attityd till dialektal variation och om deras åsikter om olika slags dialekter, där 10 dialekter valts ut. I den undersökningen visade det sig att olika dialekter har olika hög status, där bland andra göteborgska låg i topp. I botten låg exempelvis stockholmska och skånska. Attityderna till de olika dialekterna skiljde sig också åt beroende på var informanterna själva kom ifrån. Exempelvis var norrländska lägre värderat hos dem som kom från Ystad än från de övriga orterna (Bolfek Radovani, 2000:5). I Bolfek Radovanis (2000:98) studie om språkliga attityder, där sammanlagt 105 informanter fick ta ställning till olika dialekter, visades samma tendenser angående dialekterna. Göteborgska låg i topp bland de populäraste dialekterna. Detta ger Andersson (2000:141-143) fyra förslag till förklaringar på;

1. De stereotypa åsikterna vi har: Vi har olika fördomar/åsikter om människor från olika delar av landet. Detta menar Andersson har stark koppling till vilka åsikter vi därför har om de olika dialekterna. Om människor från en viss del av landet bedöms som trevliga och med humor, gillas med stor sannolikhet även deras dialekt.
2. Maktrelationer: De olika åsikterna om människor och deras dialekt kan förklaras med de olika maktställningar vi har i samhället. Att stockholmska inte anses fint bland många runtom i landet, är kopplat till att Stockholm är landets huvudstad och därför centrum för makten i landet, vilket av många associerar till något negativt och överlägset.
3. Egenkritik: Människor kan se ner på sin egen dialekt för att man, åtminstone förr, fick lära sig att rikssvenska var något fint och att dialekt sågs ner på. Samtidigt som man kan ha denna egenkritik mot sin dialekt, är ens dialekt något som ligger en varmt om hjärtat för många, vilket gör attityden till sin egen dialekt något komplex.

4. Misstro mot grannar: Man har ofta en närmre relation till närliggande dialekter, vilket kan skapa en viss friktion mellan attityderna till dessa. En göteborgare kan tycka att västgötamålet är ”bonnigt” just för att de som pratar det kommer från närliggande mindre städer eller från landsbygden, vilket ofta ses ner på. Detta kan givetvis bidra till en slags tvärtomeffekt där västgötarna ser på den göteborgska dialekten som ”förmer” och ”arrogant”. Detta trots att göteborgskan i mångt och mycket bygger på västgötskan.

Det finns även olika attityder kring i vilka sammanhang dialekt är mer accepterat och hos vilka talare. Trudgill (2000) menar på att kvinnor överlag, oberoende av regional och social härkomst, ofta pratar mer standardspråkligt och anpassar sig även lättare till olika språkliga situationer än vad män gör. Det män gör är snarare att använda regionala varianter av språket i högre grad i alla typer av språkliga sammanhang. Detta beror, enligt Trudgill, på att de regionalt betingade formerna av språket förknippas med någon slags arbetarkultur, att de är tuffare och att de bär på mer maskulina egenskaper. I många kulturer är det även mer socialt accepterat för män att använda svordomar i sitt språk än vad det är för kvinnor, vilket knyter även detta till den mer maskulina aspekten av språket (Trudgill, 2000:70-73)

2.4 Anknytning till föregående studie

I det tidigare arbetet, som denna uppsats bygger på, var huvudmålet att försöka ta reda på om det fanns några fonestem typiska för göteborgskan. Eftersom det inte fanns några studier där fonestem och den göteborgska dialekten var sammanlänkade, fick slutsatser dras från källor om fonestem respektive den göteborgska dialekten, som kopplade dem samman (Thorselius, 2014:4). Därför är det fortfarande relativt osäkert hur pass etablerade de funna göteborgska fonestemen är. Det är därför en vidarestudie görs på de resultat från det förra arbetet, med avsikt att styrka teorin om dessa göteborgska fonestemen.

För att kunna finna några fonestem, antingen de vedertagna standardsvenska men mer frekvent använda, eller helt egna, behövdes den göteborgska vokabulären studeras. Därför gjordes en ordinsamling från Schånbergs ”Kals Odbok” (1998), som är en innehållsmässigt tungt vägande samling av göteborgska dialektord. Närmare bestämt en samling på ca 500 ord. De exemplen i tabellerna nedan är hittade i denna ordbok.

Av de resultat som presenterades i det föregående arbetet var det, som tidigare nämnts, framförallt br-fonestemet som visade flest olikheter från de standardsvenska fonestem som

förekommer. Baserat på slutsatsen i föregående studien om att detta är ett pejorativt fonestem, behandlas det därför som sådant i det här arbetet. Resultaten från föregående studien visar även att de ord som kunde tolkas ljudsymbolisk innehöll flest fonestem som kunde tolkas just pejorativt, tillsammans med ord innehållande de göteborgska vokalvarianterna. De ord innehållande pejorativa kvaliteter värda att analysera redovisas i tabell 1 nedan. Den här tabellen är ett utdrag från den tidigare uppsatsen, innehållande ord med de fonestem som tolkades som pejorativa. Dessa är alltså *br-*, *dr-*, *gr-* och *sl-*. De valdes ut eftersom det förekom flest ord med nedsättande betydelse innehållande dessa fonestem. Som man kan se i tabellen förekommer det flera göteborgska ord med dessa fonestem som kan anses vara nedlåtande. Exempelvis förekommer ord som *brötig* och *bråla*, med *br-*fonestemet ordinitialt. Ord som *dreck*, *drufts* och *dråck* ligger under *dr-*fonestemet, där alla dessa ord är nedsättande. Likaså förekommer ord som *grisk* och *gröl* som båda är nedsättande ord med *gr-*fonestemet ordinitialt. Avslutningsvis kan man se två nedlåtande ord innehållande *sl-*fonestemet, nämligen *sleten* och *slompetasse*. Betydelsen av dessa ord kan man se i tabellen under respektive fonestemrubrik.

Tabell 1 - pejorativa fonestem

br-		dr-	
bracka (N)	fattighuset i Göteborg förr	dreck (N)	fyllo, en person som dricker mycket
brötig (A)	stökig, jobbig	drufts (N)	drummel, knöl
bråla (V)	skryta, skrävla	dråck (N)	bedragare
brass (N)	manlig snobb		
bräckla (V)	trassla till det		
gr-		sl-	
grisk (A)	otrevlig och överlägsen i sitt tal	sleten (A)	en person som uppträder berusat
gröl (N)	barn i nedsättande syfte	slompetasse (N)	en lat person som inte vill jobba

Av dessa exempel i tabell 1 ovan var *br-*fonestemet det enda som inte var ett vedertaget pejorativt fonestem i standardsvenskan. De andra pejorativa fonestemen som hittades bland de göteborgska orden förekommer förvisso i standardsvenskan, men ansågs ändå värda att analysera mer i detta arbete, för att testa perceptionen av dessa fonestem hos informanterna. Ett annat fonestem som heller inte var vedertaget i standardsvenskan var *str-* som semantiskt tolkades som ”något som betecknar snabb rörelse”. Med detta fonestem kunde två ord hittas, nämligen *strala* och *stripa* som

båda betyder stjäla (Thorselius, 2014; 7-8).

Baserat på resultat från den föregående studien har även de göteborgska vokalerna [â] och [ô] valts att undersökas vidare eftersom de är vanligt förekommande i göteborgska dialektord, men inte används i standardsvenskt uttal. De ord som innehöll dessa vokaler, i ordboken som dessa samlades in från i det tidigare arbetet, kan man se nedan i tabell 2. Där har de delats upp under respektive vokalvariant.

Tabell 2 - göteborgska vokaler

-â-	
bâla (V)	göra något överdrivet, eller klandervärt
brâla (V)	skryta, skrävla
pâra (V)	akta som i akta sig
smâla (V)	prata mycket och länge
-ô-	
knô (V)	trängas
brôta (V)	knuffas eller bråka
bôsa (V)	trängas
bôna (N)	tjej
drôsa (V)	dråsa omkull, eller välla in
dôsen (A)	dåsig
lô (N)	päls, eller kroppsbehåring

Dessa vokalljud i tabell 2 är alltså typiska för göteborgskan och används främst i dialektord men även i uttalsvarianter av standardsvenska ord. Exempel på det är *dôsen* som är en göteborgsk variant av *dåsig* och *bôsa* som betyder trängas (Thorselius, 2014; 9). Dessa ord, med fler, innehåller alltså den göteborgska vokalvarianten [ô]. Se tabell 2 under kategorin -ô-. Ord som *brâla* och *pâra*, som betyder skryta respektive akta sig, är exempel på ord innehållande den göteborgska vokalvarianten [â]. Vokalerna analyserades mest ur en sociolingvistisk vinkel snarare än ljudsymbolisk i det tidigare arbetet, då det inte fanns en tillräcklig koppling till de semantiska kategorierna som dittills hade presenterats i samband med fonestemen. Detta är något som kommer vidareutvecklas i det här arbetet, där vokalerna behandlas, likt konsonantklustren, mer som fonestem än som någon sociolingvistisk företeelse.

Det är dessa fonestem och vokalljud som ansetts vara mest intressanta att fördjupa sig i till

detta arbete. De utgör därför grunden till hur nonsensorden i denna studie formades, som presenteras i avsnitt 3.

2.5 Br-fonestemet i andra dialekter

Vid insamlandet av göteborgska ord i den föregående studien och bohuslänska³ ord som insamlats till det här arbetet, innehållande det pejorativa fonestemet *br-* blev det tydligt att det fanns många dialektala ord från dessa områden med denna pejorativ. Att det inte är ett *vanligt* pejorativt fonestem i standardsvenskan, betyder dock inte att det inte förekommer alls (Abelin, 1999:93). Exempelvis kan ordet *brud* både handla om en kvinna som ska gifta sig, men även användas som ett något nedsättande ord för ung kvinna. Att det dock inte är en vanlig pejorativ i standardsvenskan, garanterar inte att detta är ett ovanligt fonestem i andra svenska dialekter. Att undersöka alla svenska dialekter lika ingående som göteborgskan undersöks här är inte rimligt för detta arbete. Att dock klassificera *br-*fonestemet som ett uteslutande göteborgskt/bohuslänskt pejorativt fonestem är inte heller att rekommendera, utan att åtminstone ha gjort en översiktlig efterforskning på det i andra dialekter.

I Rietz svenska dialektlexikon finns en gedigen sammanställning av gamla ord från olika svenska dialekter. Där fyller de olika *br-*initiala dialektorden upp 15 sidor (Rietz, 1862-1867:49-63). Av alla dessa ord, kunde 32 ord tolkas som direkt pejorativa. En gråzon av ord förekom också, där vissa ord kan anses negativa, men inte direkt nedsättande. Dessa 32 ord var fördelade över 15 olika dialekter. Något värt att nämna är att göteborgskan inte klassades som en enskild dialekt i detta lexikon. Något som var intressant var att ett par dialekter utmärkte sig gentemot de andra. De dialekter representerade i Rietz som hade flest pejorativa ord var nämligen småländska, skånska och västgötska. Småländskan hade hela sju pejorativa ord, skånskan fem och västgötskan tre stycken. Södermanländska, östgötska, västerbottniska och hälsingemål hade alla två pejorativa ord var. I de återstående dialekterna förekom enbart ett pejorativt ord (Rietz, 1862-1867; 49-63). Detta är inget slutgiltigt resultat och utesluter inte möjligheten att det finns eller har funnits *fler* pejorativa ord i dessa dialekter. Det ger däremot en hänvisning till hur pass utbrett detta pejorativa fonestem är, eller har varit i olika svenska dialekter. Det påvisar att det finns en aning till övervikt hos de sydvästliga dialekterna av användandet av detta *br-*fonestem som en pejorativ. Värt att poängtera är åldern på detta lexikon, där det är bra att ha i åtanke att många av dessa ord är daterade och inte längre är lättförstådda av dagens talare av dessa dialekter.

³ Se tabell 15 i appendix 2 med bohuslänska dialektord med *br-*fonestemet ordinitialt

I tabell 15 i appendix 2 är en sammanställning av insamlade dialektala ord från den bohuslänska dialekten. Orden har sammanställts av undertecknad ur fysiska arkiv som fanns tillhanda på Dialekt-, ordnamns-, och folkminnesarkivet i Göteborg (DAG). Orden i den tabellen visar att det även i bohuslänskan finns ett gott antal ord med *br-* ordinitialt, som alla kan tolkas som pejorativa ord.

3 Metod och material

3.1 Val av fonestem

För att undersöka om det finns någon skillnad mellan göteborgares och icke-göteborgares perception av vissa fonestem, har ett experiment utförts med hjälp av ett antal informanter. Experimentet går ut på att spela upp ett antal nonsensord innehållande eventuella göteborgsklingande fonestem för ett antal göteborgare och ett antal icke-göteborgare i olika åldrar.

Orden i fråga har konstruerats med vissa av de konsonantkluster och vokaler som hittats och ansetts vara intressanta i det tidigare arbetet (Thorselius, 2014:6-10). Dessa är alltså *br-*, *dr-*, *gr-*, *kn-*, *skr-*, *sl-*, *str-*, *-ô-*, *-â-*. Dessa fonestem är uttagna från de göteborgska dialektord som i tidigare uppsats (Thorselius, 2014) är hämtade från Kals Odbok (Schånberg, 1998). Två av de ovan nämnda fonestemen följer inte de standardsvenska mönstren för semantisk indelning. Det första är *br-*, som i standardsvenska inte är ett frekvent använt pejorativt fonestem. Det andra är *str-*, som i standardsvenskt mönster enbart konstrueras med *st-* för att beteckna snabb rörelse, men där det i göteborgska dialektord förekommer konstruktioner med *str-* som skulle kunna tolkas på samma sätt (Thorselius, 2014:8).

Fonestemen *dr-*, *gr-*, *kn-*, *skr-* och *sl-* är alla vanligt förekommande även i standardsvenskan. Ett argument för valet av fonestem som tagits med i undersökningen är att det kan komma att visa sig intressant att ha med såväl avvikande som standardspråkliga fonestem för att kunna jämföra eventuella olikheter i resultat av ordtesten. Ett exempel på detta är fonestemet *skr-* som finns med i ett av de bildade nonsensorden. Detta för att kunna jämföra tolkningarna av orden bildade med de göteborgska fonestemen i undersökningen. Det vill säga huruvida göteborgarna/icke-göteborgarna tolkar orden olika beroende på om det är ett vanligt fonestem i standardspråket eller ej.

De typiska göteborgska vokalerna (uttalsvarianter av [a] och [ø]), undersöktes och analyserades på samma sätt som fonestemen. Därför kombinerades ett antal ord med den lite mer främre uttalsvarianten [ô]⁴ för att se hur de orden uppfattades. Även den dialektala uttalsvarianten

⁴ Ej enligt IPA. Finns ingen specifik benämning på detta göteborgska /ô/. Närmast i IPA är [ø:]

av [a], som är typisk för göteborgska ansågs relevant att ha med för en ljudsymbolisk analys (Thorselius, 2014:11). Detta för att se om de bär på någon slags ljudsymbolik likt de fonestem som undersökts. Formen på nonsensorden har konstruerats så att de ska vara så lika redan existerande göteborgska dialektord som möjligt. Dessa ord har sedan spelats in av en manlig, infödd göteborgare, just för att få ett korrekt allofoniskt och prosodiskt uttal av orden.

3.2 Informantbeskrivning

Informanterna har delats upp i göteborgare respektive icke-göteborgare. Göteborgare definieras här som en person som är född och uppvuxen i Göteborg. Föräldrars ursprung har inte tagits hänsyn till. De personer som definieras som icke-göteborgare kommer från olika delar av Sverige, men alla kommer i från den södra halvan av landet.

I undersökningen ställde lika många män som kvinnor upp. Tanken var först att skilja på kvinnornas respektive männens svar och analysera dessa åtskilt. Detta eftersom det kan anses relevant att undersöka huruvida deras svar skiljer sig åt beroende på kön. I resultatet är svaren dock inte uppdelade kvinnor/män, med argumentet att resultaten inte skilde sig nämnvärt åt baserat på kön. Därför analyseras resultatet inte vidare med kön som en variabel senare i arbetet.

Tabell 3 - Fördelningen av olika variabler

Ålder	Ickegöteborgare		Göteborgare	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
20	2	2	2	2
50	1	2	–	1
60	1	1	–	2
70	2	1	3	1
80	–	–	1	–
Totalt	6	6	6	6

I tabell 3 ovan framgår hur många från de två informantgrupperna som var män respektive kvinnor. I åldersuppdelningen menas här att de informanter som står i exempelvis kolumnen för åldern 20 är mellan 20-29 år. Här avses alltså ett åldersspann och inte exakt ålder. Man kan i tabellen se att två män och två kvinnor från respektive informantgrupp var i tjugoårsåldern, vilket var den åldersgrupp med flest deltagare. Av informanter i femtioårsåldern ställde en man och två kvinnor upp bland

icke-göteborgarna och endast en kvinna bland göteborgarna. Det var två kvinnor men ingen man bland göteborgarna som var i sextioårsåldern. Bland icke-göteborgarna ställde en man och en kvinna upp som var i sextioårsåldern. Informanterna som var i sjuttioårsåldern var den åldersgrupp som var näst flest, där tre icke-göteborgare, varav två män och en kvinna ställde upp och där det bland göteborgarna var tre män och en kvinna. Där det har angivits ett – finns ingen informant i det åldersspannet.

3.3 Metod för ordtest

Informanterna i fråga har inte fått veta innan testet gjorts att testet är baserat på nonsensord. Detta för att försöka få en så autentisk förklaring till orden som möjligt från dem. De fick information om att det var ett ordtest tillhörande en uppsats angående den göteborgska dialekten. De blev ombedda att tolka orden trots att de eventuellt inte skulle veta vad de betydde. Kunde de inte uttrycka en exakt definition av ett visst ord, ombads de att uttrycka sin första reaktion på ordet. Det vill säga sin känsla för eller attityd mot ordet, exempelvis om det var ett positivt ord, eller om de tyckte att det hörde till en viss typ av ord. Detta förklarades dock inte mer ingående, då tanken var att informanterna skulle vara så neutrala som möjligt när de hörde orden.

De flesta av informanterna fick lyssna på orden enskilt och välja om de antingen ville skriva ned sina egna tolkningar, eller om de föredrog en muntlig intervju. Det var någorlunda lika fördelat över vilken metod som valdes av dem. En handfull av de göteborgska informanterna intervjuades i grupp, där de alla fick lyssna på orden samtidigt. Detta på grund av att inget annat alternativ var möjligt för dem. Där blev de dock ombedda att inte påverka varandras svar, utan i sin egen takt skriva ner sina svar på ett enskilt papper. Alla informanter hade tillgång till orden auditivt och skriftligt. Dock fick de varje gång höra orden spelas upp innan de fick läsa orden. Alla fick en chans att höra orden fler gånger vid behov. Efter att varje ord spelats upp, specificerades ordklass, alltså om ordet var ett verb, substantiv eller adjektiv.

3.4 Material

Här nedan presenteras de nonsensord som användes som underlag för ordtestet. De står i bokstavsordning och har tilldelats den ordklass de ska föreställa tillhöra.

Nonsensord för ordtest

- | | |
|--------------------------------|--|
| 1. Brafs - substantiv (N=noun) | 9. Knäsa - verb |
| 2. Briltig - adjektiv (A) | 10. Skrylla - verb |
| 3. Brålig -adjektiv | 11. Slissen - adjektiv |
| 4. Bröga - verb (V) | 11. Slåtig - adjektiv |
| 5. Brölen - adjektiv | 12. Strettig - adjektiv |
| 6. Drett - substantiv | 13. Tåla - verb |
| 7. Grôset- adjektiv | 15. Tôsen - adjektiv (ej uttalat som bestämd form av tös=flicka) |
| 8. Hôlen - adjektiv | |

4. Resultat

4.1 Sammanställda svar

I tabell 4 nedan är alla informanternas svar sammanställda. Tabellen är uppdelad efter varje ords samlade svar från göteborgare, respektive icke-göteborgare, för att tydligt kunna se de olika tolkningarna av ordens betydelser. Svaren är något komprimerade, men inget har ändrats. I denna tabell har det inte tagits hänsyn till de *ickesvar* informanterna gav, det vill säga de ord som informanterna inte svarade på. Om samma svar till ett ord givits av olika informanter, har de inte skrivits upp fler gånger än en. Därför varierar antalet svar för varje enskilt ord. För att se informanternas enskilda svar, se appendix 1. Där kan man även se informanternas svar baserat på kön. Som tidigare nämnts har svaren inte analyserats vidare i detta hänseende, då bedömningen gjordes att svaren inte skilde sig nämnvärt åt mellan män och kvinnor. Bedömningen var att skillnaden mellan informanternas svar var större i jämförelsen göteborgare/icke-göteborgare. Det är även den huvudsakliga inriktningen för den här uppsatsen. För vidare information angående detta, se appendix 1.

Resultaten av dessa svar kommer att analyseras i diskussionen i avsnitt 5. Där kommer fokus ligga på analys av fonestemen och inte orden som helhet, då denna uppsats behandlar ljudsymboliken i fonestem.

Tabell 4 - sammanställning av informanternas olika svar

Ord	Betydelse	
	Göteborgare	Icke-göteborgare
brafs (subs)	båtrelaterat pynt, prydnadssaker smuts verktyg oordning strunt något dåligt tjack flickor pryl onyttiga saker skräp	smycken slarvigt utförande alt. fisk skräp något man samlar ihop krafis tjafs onödiga saker
briltig (adj)	snygg lite klumpig ordentlig lurig, smart liten (kille) stöddig dryg närsynt	nervös ostadig, instabil knepig, svår smörig, inställsam prålig något nedlåtande glad, snäll spretig kaxig, tror att man är något mallig
brålig (adj)	proper otymplig ojämn snygg, skinande smart redig prålig stökig högfärdig stöddig stor	motsatsen till skör störig förmer snygg utsmyckad inget negativt jobbigt barn oordnad prålig, utstuderad flott, klassig bråkig
bröga (verb)	baka gå skryta att sova hos någon knö brygga festa	skryta, ljuga matrelaterat dryckesrelaterat kämpa på hjälpa stångas inget negativt lata sig briljera, stila
brölen (adj)	ostadig otymplig odräglig ha pondus töntig ledsen skrikig högljudd sjö kossa koljud	dryg, passivt aggressiv ledsen sur, butter bortkommen grinig skrikig bröla, vara ledsen inte positivt, ledsen, arg mått sinnesstämning, nedstämd, inte i form orolig

Ord	Betydelse	
	Göteborgare	Icke-göteborgare
drett (subs)	lösdrivare verktyg trasa rejält grepp om något bit dregel dryg något norskt dåligt av, sönder	bricka, bräda tråkig, irriterande verktyg tönt någonting stort hänvisning något positivt skit uttråkad person tönt
grôset (adj)	skrangligt bottenskrapet i en kastrull äckligt smutsigt, fult, förstört kargt pengar dåligt knasigt grusigt hest	rörigt lerigt, geggigt någonting positivt gammalt, slitet någonting negativt rörigt grumligt inte positivt grusigt sinnesstämning, sur, tvär jobbigt
hôlen (adj)	ovårdad klingar negativt kurvig utsvulten, fattig dum i huvudet trött märkvärdig vissen insjö ihålig	tillbakadragen, blyg deppig, sorgsen trött, nere, hängig någonting negativt nedstämd tråkig bra purken förvånad hängig
knäsa (verb)	hantverksmässig sysselsättning stående på knä böja sig ner på knä huka sig tigga, be om att smöra för någon knega avbryta trycka till kapa av knäa	gnälla gå på knäna springa iväg lura, fiffla orka göra något vrångt vara kräsen tjura knäppa på näsan böja sig, sätta emot sig tränga sig
skrylla (verb)	åka skridskor hyvla väsna gå, strosa utan mål stilig göra skridskor skryta	åka skridskor, glida omkring rulla/skruva någonting någon fysisk aktivitet briljera, göra något inte alla kan köra inget negativt skryta skruva, vara ute på vift vagn

Ord	Betydelse	
	Göteborgare	Icke-göteborgare
slissen (adj)	slittrad något som inte är så styvt ledsen hängig, deppig stilig svag, dålig sleten velig degig sliskig	vissen, negativt, ledsamt förstadiet till vissen, lite nedstämd ledsen, bekymrad någon som är smart men inte snäll, alt. slug ängslig nere sorglig, sliten, sorgsen
slåtig (adj)	stryktålig slapp, lat klantig, fumlig nedstämd dum uppklädd vissen, nedstämd	stor, lång snål någonting negativt, dåligt, fullt stilig gänglig lite negativt stolt kaxig kladdig
strettig (adj)	mallig någonting negativt sliten fin i kanten, pryd tanig skrytsam darrig skrytig skruttig redig	skruttig snacka högt, vara flamsig hispig, uppe i varv ranglig, ostadig ful stressig vimsig snobbig, märkvärdig spretig stursk ryckig
tåla (verb)	pilla slipa på något undgå räcka, ge sno tåla tålig	någonting ironiskt någonting positivt att sno, stjäla någonting kasta någonting inom sport tåla uttrycka sig, inte argsint neutralt ord resa
tôsen (adj)	flickig, tjejig utdragen törstig tuff törstig kyssen kvinna våt trött	nedstämd snäll, blyg, genant tjurig, sur bortkommen, svag flickan barnslig deppig, ledsen purken bakfull frusen

I tabell 4 ovan redovisas orden som ingick i ordtestet som informanterna fick göra. I den redogörs även de sammanställda svaren från göteborgarna respektive icke-göteborgarna. Här kan man exempelvis se att ordet *brafs* har tolkats som till exempel smuts, något båtrelaterat eller tjack av göteborgarna, medan icke-göteborgarna har tolkat ordet som bland annat smycken, onödiga saker, eller något man samlar ihop. Man kan även se att både minst en från varje informantgrupp svarat att

brafs betyder skräp. Ett annat exempel är *slissen* där göteborgarna tolkar det som exempelvis svag/dålig, hängig/deppig eller sletten. Där har även icke-göteborgarna gett liknande tolkningar som exempelvis *vissen*, *ledsen*, och *bekymrad*. När det kommer till hur de har tolkat orden med de göteborgska vokalljuden, exempelvis *tåla*, har göteborgarna svarat att det betyder till exempel *pilla*, *räcka* och *sno*. Icke-göteborgarna har svarat bland annat *resa*, *kasta någonting* och *uttrycka sig*. Att det skulle betyda *tåla* har båda informantgrupperna angivit som ett svar.

4.2 Semantisk uppdelning av fonestem

I tabell 5 nedan delas fonestemen och vokalerna upp i semantiska kategorier där antalet gånger som dessa förekommer i respektive kategori anges, samt den procentuella uppdelningen av dem. De semantiska kategorierna är konstruerade baserat på resultatet av ordtestet, där det funnits tendenser till likheter mellan beskrivningarna av orden. De är inte angivna i förväg, eller efter de semantiska kategorierna som användes i det föregående arbetet (Thorselius, 2014:7-9). Kategorierna är alltså inte redan existerande sådana, utan uppkomna efter en innehållsanalys av svaren. Orden kan förekomma i fler än en kategori samtidigt.

Anledningen till att det finns en kategori för pejorativa och en för negativa egenskaper är att vissa av beskrivningarna till orden inte var pejorativa som i nedsättande mot personer. De beskrev mer någon egenskap eller ett tillstånd som kan klassas som negativt, exempelvis *ojämn*, *ostadig* och *lerigt*. Därför går just dessa två kategorier lite hand i hand. De är dock så pass olika att de är lätta att hålla isär. De ord med fonestem som tilldelades kategorin ”Positiv egenskap” innefattar både positiva ord beskrivande människor och icke-animata ord.

Till kategorin ”Hantverk/yrkesrelaterat” hör ord som ansågs ha att göra med någon form av hantverk, då det påvisades många svar som hade med händerna att göra och då framförallt hantverk. Det fanns även flera svar som kunde förknippas med olika yrken. I flera fall var dessa två förenade i samma ord, det vill säga begrepp tillhörande ett hantverksmässigt yrke.

I den kategorin som kallas ”Formlikhet” sammanställdes svar som morfologiskt liknade ordet de skulle beskriva. Exempelvis gavs förklaringen *stressig* till nonsensordet *strettig*. Dessa två ord liknar alltså varandra i form och har då av informanterna tolkats som synonymer. Här har även svar som *vissen* till nonsensordet *slissen* indelats, trots att inte just fonestemet *sl-* är det som är den gemensamma nämnaren i formlikhet mellan dessa ord. Detta är något som problematiseras senare i avsnitt 4.3 i arbetet. I tabell 5 nedan anges de båda informantgruppernas svar sammanlagt först, därefter specificeras göteborgares svar / icke-göteborgares svar inom parentes. Där tecknet – finns,

gavs inga svar där fonestem kunde indelas i den semantiska kategorin i fråga. Detta gäller för både raden som representerar svaren i antal såväl som procentandelen.

För att få en överblicksbild över informanternas svar redovisat procentuellt av respektive semantiska kategori, se diagram 1-6 i appendix 3.

Tabell 5 - Semantisk uppdelning av ordens fonestem i antal och procent

Fonestem		br-	dr-	gr-	kn-	skr-	sl-	str-	-â-	-ô-
Pejorativ	Antal	54 (24/30)	10 (4/6)	6 (4/2)	9 (3/6)	7 (5/2)	11 (8/3)	15 (6/9)	2 (1/1)	14 (5/9)
	Procent %	49 (44/54)	45 (40/50)	27 (40/16)	38 (25/50)	37 (56/20)	27 (40/14)	65 (55/75)	13 (17/11)	15 (12/20)
Hantverk / yrkesrelaterat	Antal	11 (6/5)	7 (3/4)	–	5 (5/0)	–	–	–	3 (3/0)	–
	Procent %	10 (11/9)	32 (30/33)	–	21 (42/0)	–	–	–	20 (50/0)	–
Positiv egenskap	Antal	20 (10/10)	1 (0/1)	1 (0/1)	–	4 (2/2)	5 (3/2)	2 (1/1)	5 (2/3)	3 (2/1)
	Procent %	18 (19/18)	5 (0/8)	5 (0/8)	–	21 (22/20)	12 (15/10)	18 (9/8)	33 (33/33)	3 (5/7)
Negativ egenskap	Antal	23 (11/12)	2 (2/0)	18 (9/9)	4 (2/2)	4 (0/4)	9 (3/6)	8 (4/4)	1 (0/1)	2 (1/1)
	Procent %	21 (20/21)	9 (20/0)	81 (90/75)	17 (17/17)	21 (0/40)	22 (15/29)	35 (36/33)	6 (0/11)	2 (2/2)
Sinnesstämning / känslor	Antal	12 (1/11)	–	1 (0/1)	–	3 (2/1)	18 (7/11)	4 (1/3)	–	21 (5/16)
	Procent %	11 (2/20)	–	5 (0/8)	–	16 (22/10)	44 (35/52)	17 (9/25)	–	24 (11/35)
Formlikhet	Antal	8 (3/5)	1 (0/1)	2 (1/1)	5 (3/2)	1 (1/0)	11 (3/8)	4 (1/3)	5 (2/3)	9 (8/1)
	Procent %	7 (6/9)	5 (0/8)	9 (10/8)	21 (25/17)	5 (11/0)	27 (15/38)	17 (9/25)	33 (33/33)	10 (19/2)

Då de olika fonestemen i undersökningen inte förekom i lika många ord, blir det missvisande att enbart visa mängden tolkningar. Därför redovisas även informanternas svar procentuellt. Bland nonsensorden var det exempelvis fem ord som började på br-fonestemet (se nonsensorden i avsnitt 3.4). Det förekom därför 54 stycken tolkningar av orden innehållande br-fonestemet som en pejorativ. I förhållande till det totala antalet tolkningar av orden innehållande br-, var det däremot inte det pejorativa fonestemet det vanligaste hos varken göteborgare eller icke-göteborgare. Det man kan se i tabell 5 ovan är att 44% av göteborgarna tolkade orden innehållande br-fonestemet

som pejorativa ord, medan 54% av icke-göteborgarna gjorde detsamma. Det fonestet som tolkades pejorativt mest procentuellt av göteborgarna var skr-fonestet, där det i 56% av fallen tolkades pejorativt. Här kan man se att det i antal enbart tolkades pejorativt 7 gånger. Av icke-göteborgarna tolkades däremot str-fonestet pejorativt procentuellt mest, nämligen i 75% av fallen. Antal gånger det tolkades pejorativt av icke-göteborgarna var 15. Antalet gånger som fonestet gr- tolkades negativt var 18. Då det endast förekom i ett nonsensord, var det det fonestet som gav störst procentuellt utslag bland både göteborgarna och icke-göteborgarna. Nonsensorden innehållande gr-fonestet tolkades därför i 75% respektive 90% av fallen som ord med negativ innebörd.

Den vanligaste semantiska kategorin som orden innehållande -ô- kunde indelas i var ”sinnesstämning/känslor” med totalt 24%, där icke-göteborgarnas svar låg på 35% medan göteborgarnas endast låg på 11%. I samma semantiska kategori förekom det däremot ingen tolkning alls av fonestet -â-. Den förekom däremot i 33% i två kategorier, nämligen ”formlikhet” och ”positiv egenskap”, vilket var de två vanligaste kategorierna i vilka orden blev tolkade.

4.3 Uppdelning av ord i respektive semantisk kategori

I tabell 6 nedan är orden i sin helhet uppdelade i de semantiska kategorierna för att visa på vilken kategori som var mest frekvent i denna studie. I kolumnen till vänster listas de tidigare nämnda semantiska kategorierna. I resterande kolumner listas den frekvens med vilken göteborgare/icke-göteborgare tolkat respektive kategori. I kolumnen längst till höger redovisas den totala summan tolkningar. För att se svaren i uppdelade i ett diagram, se diagram 7 i appendix 3.

Tabell 6 - Uppdelning av ord i respektive semantisk kategori

Semantisk kategori	Frekvens					
	Göteborgare		Icke-göteborgare		Totalt	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Pejorativ	43	45 %	52	54 %	95	50 %
Hantverk/yrkesrelaterat	11	12 %	8	8 %	19	10 %
Positiv egenskap	11	12 %	11	12 %	22	12 %
Negativ egenskap	30	32 %	27	28 %	57	30 %
Sinnesstämning / känslor	9	9 %	35	37 %	44	23 %
Formlikhet	24	25 %	25	26 %	49	26 %

I tabellen ovan kan man se att den pejorativa kategorin förekom i 50% av alla informanternas tolkningar av orden. Bland enbart göteborgarnas svar förekom den i 45% av fallen och bland icke-göteborgarna i 54%. Det gör den överlägset mest representerad, vilket följer standardspråkligt mönster, då pejorativa fonestem är vanligast förekommande i svenska språket (Abelin, 1999:92). Kategorin negativ egenskap var inte helt överraskande den näst vanligaste semantiska tolkningen. Här tolkades orden negativt i 30% av fallen. Den semantiska kategori som var minst vanlig i den här undersökningen var den som här kallas "hantverk", där enbart 10% av orden kunde indelas i denna kategori. De båda informantgruppernas tolkningar var relativt jämna i varje semantiska kategori. Den största skillnaden mellan dem var i kategorin "sinnesstämning/känslor" där det skilde sig hela 28 procentenheter. Icke-göteborgarna tolkade nämligen orden som någon slags sinnesstämning eller känslor i 37% av alla ord, i jämförelse med endast 9% bland göteborgarna.

5. Sammanfattning och diskussion

Den här uppsatsen har undersökt huruvida man kan urskilja särskilda göteborgska fonestem. En undersökning har gjorts i form av ett ordtest bestående av nonsensord uppbyggda med de fonestem i fråga. Fonestemen är utvalda baserat på ett tidigare arbete angående eventuella göteborgska fonestem. De fonestem som valdes ut, var de som visade sig mest avvikande från vedertagna standardsvenska sådana. Två informantgrupper har fått göra ordtesten, en grupp med göteborgare och en grupp med icke-göteborgare. Svaren har sedan sammanställts och delats upp i olika kategorier, skapade i enlighet med betydelsen hos informanternas olika svar. Detta för att se huruvida dessa ord har en gemensam nämnare rent semantiskt, som i så fall kan vara en följd av de fonestem som orden är uppbyggda av. Dessa diskuteras och analyseras i avsnitten efter metoddiskussionen nedan.

5.1 Metoddiskussion

Drellishak (2006:7) tar upp svårigheten med att bestämma huruvida något är ett fonestem eller ej. Lingvister riskerar att, utan bevis för vad som är ett fonestem, acceptera vad som helst som presenteras som ett fonestem. Det är därför de föreslagna fonestemen i detta arbete skulle kunna komma att avfärdas som just fonestem och istället klassas som rena sammanträffanden om de skulle genomgå en större undersökning. Det är dock viktigt att poängtera att det inte handlar om ett antingen/eller-förhållande där konsonantkluster kan klassas som antingen fonestem eller ej, utan, som Abelin (1999) menar, att de kan vara mer eller mindre fonestemiska. Likt Abelin gjort

(1999:219), skulle man alltså kunna utföra olika tester med vederbörande fonestem, för att få fram de olika graderna av fonestimitet de bär på. Det är något som inte gjorts till denna undersökning, men som skulle vara en väsentlig del i ett framtida arbete. Det finns dock resultat i denna studie som tyder på en sådan gradvis fonestimitet, där exempelvis både str-fonestemet och br-fonestemet uppfattades pejorativt, medan andra fonestem inte fick lika tydliga utslag. Det finns således mer att hämta i undersökningar om fonestem i göteborgskan och förslagsvis även i andra dialekter.

Valet av informanter kunde ha utförts lite mer noggrant. Trots att det funnits vissa svårigheter att finna frivilliga i exakt samma åldrar från de två respektive grupperna, kan det i efterhand ha varit klokt att lägga mer vikt vid valet av de åldrar som skulle undersökas. Det kunde alltså ha blivit mer intressant med ett större åldersgap mellan informanterna, snarare än att försöka inkludera informanter med så olika åldrar som möjligt. Detta för att simultant kunna göra en jämförande studie åldersmässigt likväl som en i geografisk härkomst. Dock är det viktigt att tillägga att den huvudsakliga jämförelsen från början varit att jämföra göteborgare med icke-göteborgare.

En annan aspekt av valet av informanter är att de flesta icke-göteborgarna hade någon slags anknytning till personen som utförde studien, samtidigt som de flesta göteborgarna inte hade någon anknytning alls till denne. Det kan vara problematiskt, då utslagen på svaren möjligen har påverkats av detta faktum. Informanterna som känner personen som utför studien, kan ha känt ett större ansvar att ge dugliga svar, eller ett större engagemang, än de som inte hade någon personlig anknytning alls. Det är nämligen tydligt att göteborgarna har avstått från att svara på fler ord än icke-göteborgarna, både i antal ord per person och i antal informanter som har gett blanka svar. Att flera av göteborgarna gjorde ordtesten i samma lokal samtidigt, kan ha påverkat detta. För eventuella framtida studier, skulle rekommenderas att sitta en och en med dem, om så är möjligt. Detta för att man som intervjuare då kan fånga upp informantens första och spontana reaktion till orden, som informanten själv i vissa fall inte skulle sett som slutgiltigt svar. Detta baserat på de muntliga intervjuerna som gjordes med ett antal av icke-göteborgarna, då de först gav ett spontant svar men sedan rättade sig själva och avfärdade svaret med att säga ”jag vet inte”.

En ytterligare aspekt att ta hänsyn till är att vara medveten om svårigheten att presentera nonsensord som dialektord till en grupp stolta talare av dialekten i fråga. Fler av de äldre göteborgska informanterna blev nästintill upprörda när det förekom ord de inte kände igen. Vissa avfärdade dem med förklaringar som ”de måste vara bohuslänska ord” medan andra undvek att svara på dem. Detta kan måhända ha medfört ett minskat intresse att delta när de inte kände igen orden de skulle ge svar på. Avslutningsvis kan det vara värt att nämna att flera av de göteborgska

informanterna var i åldern mellan 20-30, vilket betyder att de kanske aldrig använt eller ens hört många av de gamla dialektorden på vilka dessa antaganden byggdes och därför inte associerade de nonsensord som var med i testet till några vedertagna dialektord. Detta kan givetvis vara en bidragande faktor till varför de här resultaten inte blev fullt så tydliga som tidigare hade förväntats.

5.2 Br-fonestemet pejorativt

Något som framgick rätt tidigt var att göteborgarna inte verkade tolka br- ordinitialt övervägande pejorativt mer än icke-göteborgarna. Det var snarare så att informanterna från den andra gruppen kom med fler pejorativa ordtolkningar. Dock tolkades näst flest ord med br-klustret som pejorativer överlag, där endast str-fonestemet tolkades procentuellt mer som pejorativt. Detta tyder på att det kan styrka teorin om ett pejorativt fonestem. Som man kan se i tabell 5 i avsnitt 4.2, tolkades dock flera av fonestemen pejorativt i ungefär samma utsträckning som br-fonestemet. Det var alltså inte ett fonestem som stack ut nämnvärt varken hos göteborgarna eller icke-göteborgarna. Den pejorativa kategorin är ej att förglömma den vanligaste semantiska kategorin av fonestem i svenskan, vilket kan förklara varför det även i denna studie var den vanligaste klassificeringen.

Trots att br-fonestemet inte är ett av de vanligaste pejorativa fonestemen i svenskan, kan vi ändå i den här undersökningen se att det i relativt stor utsträckning ändå tolkades pejorativt (Abelin, 1999:94). Vad som är möjligt är att detta fonestem kan förekomma mer perceptivt än produktivt i alla varieteter av svenskan. Bergen (2004) menar att fonestem har föreslagits förekomma både i den perceptiva och den produktiva delen av språket. Det vill säga att de kan förekomma både i ens passiva och aktiva språkbruk. Det är alltså möjligt att det finns en generell uppfattning om att br-fonestemet skulle bära på en negativ och/eller en pejorativ fonestemicitet.

En annan anledning till varför br-fonestemet som pejorativ inte visade sig fullt så tydligt i göteborgskan som förväntat, kan handla om dialektutjämning. Likt ord, kan även fonestem försvinna eller skifta i betydelse över en lång tid. Detta visar Abelin (2016) i en jämförelse mellan fonestem från Rietz dialektlexikon (1862-1867) och fonestem från Abelins avhandling (1999), där betydelsen har ändrats, förskjutits eller försvunnit i vissa fall. Fonestem kan alltså, om än långsammare än ord, utdateras och glömmas bort.

Värt att uppmärksamma är att tre av informanterna bland icke-göteborgarna var smålänningar. Detta kan ha gett utslag på resultaten eftersom det i Rietz (1862-1867) förekom ett flertal småländska ord innehållande br-fonestemet som en pejorativ. Detta styrker den senare uppfattningen om att det här konsonantklustret kan vara ett pejorativt fonestem med en bredare

förekomst än tidigare anat, där flera sydvästsvenska dialekter omfattas snarare än enbart den göteborgska dialekten.

I tabell 15 med de bohuslänska orden i appendix 2 finns inga ord som är klassificerade som göteborgska utan de är bohuslänska ord, även om inget säger att de inte alls använts i Göteborg. Dessa är snarare ett komplement som styrker uppfattningen om att fler sydvästsvenska dialekter har ett br-fonestem som skiljer sig från standardsvenskan (Thorselius, 2014:10). Alla dessa ord i appendix 2 innehåller nämligen det pejorativa br-fonestemet ordinitialt.

5.3 Övriga fonestem

I det här avsnittet diskuteras de övriga fonestemen som utgjorde grunden för ordtestet.

Flera svar angående ordet *strettig* liknade varandra. Informanterna gav svar som *darrig*, *ryckig*, *ostadig*, *spretig*, *hispig*, *stressig* och *vimsig*. Alla dessa passar i viss mån in på antagandet om *str-* som något som betecknar snabb rörelse. En additiv benämning på denna kategori, baserat på svaren i denna studie, skulle kunna vara någon/något instabilt, möjligen rörande en person eller ett personlighetsdrag. Svaren kom däremot både från göteborgare och icke-göteborgare, vilket inte stärker antagandet om att det rör sig om ett uteslutande göteborgskt fonestem. Något intressant att uppmärksamma är att *str-* var det fonestem som hade procentuellt flest pejorativa tolkningar. Det blev i hela 75% av göteborgarnas tolkningar av ordet *strettig* av pejorativ innebörd. Detta var inte något väntat. Det kan dock ha att göra med hela ordets form och inte bara fonestemet, eftersom det var relativt likt orden *stressig* och *spretig*, vilka inte är särskilt positivt laddade. Viktigt att nämna är att orden och därmed även fonestemen kunde förekomma i flera semantiska kategorier. Det vittnar således om att den ena inte uteslutar den andra. *Strettig* tolkades därför ofta som någon form av snabb rörelse med pejorativ innebörd, där de två semantiska kategorierna stärker varandra i ordet.

De övriga fonestemen som skulle undersökas huruvida de hade en pejorativ fonestimitet, *dr-*, *gr-* och *sl-* tolkades alla i fallande ordning som pejorativer. De tolkades dock inte i så stor utsträckning som förväntat. Både *kn-*fonestemet och *skr-*fonestemet tolkades pejorativt fler gånger rent procentuellt än *gr-* och *sl-*. Dock stack *gr-* överlägset ut som det fonestem med procentuellt flest tolkningar i den semantiska kategorin ”negativ egenskap”. Detta kan bero på att ordet *grôset* förmodligen inte tolkas som något beskrivande av animata ting, utan inanimata ting. Detta bidrar till att det inte tolkas pejorativt, som i detta arbete snarare definieras som något som beskriver personer, se avsnitt 3.2.

Att flera av nonsensorden tolkades med en sorts morfologisk likhet till ett redan existerande ord, visar på att ljudsymboliken i ord här har spelat stor roll på hur informanterna uppfattat dem. Dock var målet här att analysera fonestemen och inte hela orden, vilket kan bidra till att utformandet av vissa ord kan anses ofördelaktigt för det här arbetet. Att *slissen* tolkades mestadels som någon slags sinnesstämning och/eller något negativt, kan lika gärna ha att göra med att ordet i sin helhet liknar *vissen*, som att *sl-* är ett pejorativt fonestem. Det är emellertid med största sannolikhet en kombination av de två, då även ordet *slåtig* främst tolkades pejorativt, som utöver *sl-* fonestemet har en relativt neutral form.

Fonestemet *skr-* följde det standardsvenska mönstret där dess vanligaste betydelser är pejorativ, tal, förstörelse, ojämn struktur och ljud (Abelin, 1999:132). Det var några som tolkade det pejorativt och några som kopplade det till ljud eller tal. En gemensam betydelse som flera informanter svarade, som inte följde det standardspråkliga mönstret, hade med rörelse att göra och då främst skridskor. Det är inte helt oväntat då *skrylla* är väldigt likt ordet *skrilla*, som är ett annat ord för att åka skridskor.

5.4 Vokaler

Anmärkningsvärt angående de göteborgska vokalerna är att så pass många förknippade orden innehållande *-ô-* med sinnesstämning/känslor. Det som också är värt att nämna är att de sinnesstämningarna/känslorna som informanterna skrev som förslag var ganska ledsamma och negativa. En möjlig förklaring till varför flera informanter kopplade *-ô-* till någon form av sinnesstämning/känslor, är att vokalljudet kan vara en ljudsymbolisk beteckning för negativa känslor, likt vokalljudet [i] som ofta betecknar litenhet, se avsnitt 2.1.2.

Den andra kategorin som skilde sig från de övriga var den pejorativa. Många tolkade orden med *-ô-* pejorativt. Detta är inte helt oväntat, då flera av de orden i tabellerna 2 och 3 innehållande *-ô-* är just pejorativa. Det är mycket möjligt att den göteborgska uttalsvarianten är ett exempel på en vokal som kan utgöra ett fonestem och i detta fall ett pejorativt fonestem.

Det var inte alls samma reaktioner på orden innehållande *-â-*, varken från göteborgare eller icke-göteborgare. När det gällde *-â-* var det kategorierna ”formlikhet” och ”positiv egenskap” som var de vanligaste. Att ”formlikhet” var det vanligaste kan förklaras med att uttalet av det långa [â] är så pass ovanligt i svenskan (enbart svordomen *fan*, se avsnitt 2.1.2), vilket kan betyda att det är svårare att tolka detta. Informanterna kan därför ha jämfört ordet *tåla* med det morfologiskt mest lika ordet *tåla*, just för att de inte hade någon uppfattning om det relativt okända vokalljudet. Det

kan alltså ha en liten eller ingen fonestimitet på grund av en så pass liten utbredning.

En trolig tolkning av hur dessa dialektala vokalljud används i göteborgskan skulle kunna vara att de fyller en förstärkande funktion. Det vill säga att de förstärker de kringliggande fonestemen. Exempel på det är orden *bråla*, *brötig*, *gról*, *dreck* och *sleten* (där /e/ är en västsvensk variant av /i/), se tabell 2. De här orden inleds alla av pejorativa fonestem, som följs av dessa dialektala vokalljud. En trolig slutsats är alltså att vokalerna i sådana ord inte nödvändigtvis i sig är pejorativa, utan att de snarare förstärker de föregående konsonantklustrens pejorativa fonestemitet.

5.5 Språkliga attityder

Det här avsnittet behandlar de attityder man har inför olika dialekter och hur de kan komma att ha inverkan på informanternas tolkningar av de nonsensord som ordtestet baserats på.

Att det inte blev lika stora utslag som förväntat på de svar angående göteborgska fonestem, från göteborgarna kontra icke-göteborgarna kan ha olika förklaringar. Ett argument för att göteborgarna inte påvisade en större benägenhet än icke-göteborgarna att tolka orden med tillhörande fonestem som styrkte tesen om göteborgska fonestem, kan vara just språkliga attityder hos icke-göteborgarna. Som Andersson menar, se punkt 1 i avsnitt 2.3, spelar de stereotypa åsikterna vi har om personer från olika delar av landet roll för hur vi uppfattar dialekter. Att så pass många icke-göteborgare tolkade flera av orden pejorativt så pass ofta som de gjorde, kan förklaras med språkliga attityder och i det här fallet deras attityd till göteborgare och deras dialekt.

Göteborgska är, trots sin generella popularitet landet runt, ett stadsmål som i många sammanhang kan ha negativa associationer (Andersson, 2000:64). Att orden lästes upp av en man kan också ha varit en bidragande faktor till detta. Män har generellt mer dialekt i högre utsträckning än kvinnor, vilket kan ha påverkat informanternas svar. Det är därför möjligt att icke-göteborgarna kopplade ihop sina språkliga attityder till göteborgskan med den stereotypa bilden av en göteborgsk arbetarklassman, som inte är en ovanlig stereotyp bild av ”urgöteborgaren”. Hade testet därför spelats upp av en kvinna, hade svaren troligen sett något annorlunda ut.

Varför orden innehållande -ô- tolkades så pass negativt i flera fall av icke-göteborgarna, kan vara att det göteborgstypiska vokalljudet likaså här är starkt förknippat med en *sociolekt* av låg status. En sociolekt är det språkbruk inom en dialekt som hänger ihop med individers sociala bakgrund (Andersson, 2000:64-65). För många är förmodligen överens om att det inte är Göteborgs

högre socialgruppers sociolekter som förknippas med bytet från det standardspråkliga [ø] till det dialektala [ô], utan snarare att det är eller har varit ett särdrag för ”arbetargöteborgskan”.

6. Slutsats

Br-fonestemet kan definitivt tänkas förekomma som en pejorativ i göteborgskan, även om resultaten inte blev som förväntat. Man ser tydliga spår från dialektala ord, både från göteborgskan, bohuslänskan och andra sydvästsvenska dialekter, att *br-* konstruerats i pejorativa och allmänt negativa sammanhang. Det som var intressant i den här studien var att *br-* tolkades negativt på flera ställen även hos icke-göteborgarna, vilket kan tyda på att *br-* överlag i svenskan uppfattas som något negativt. Skillnaden kan vara att det används både i produktion och perception i göteborgskan och kringliggande dialekter, men mestadels eller uteslutande i perception i standardsvenskan eller andra dialekter med för den delen.

De ord som har studerats är insamlade från runt 1900-talets mitt, vilket betyder att flera av dem kan anses föråldrade och bortglömda. Den tydliga göteborgska dialekten som växte fram som starkast under första delen av 1900-talet, är förmodligen i dag inte lika framträdande. Det kan vara en anledning till varför göteborgarnas svar inte gav tydliga resultat på att de uppfattade de föreslagna göteborgska fonestemen homogent. Fonestemen i göteborgskan används helt enkelt inte produktivt i dag i lika stor utsträckning som förr. Hade detta test däremot gjorts under exempelvis 50-talet, hade utslagen förmodligen blivit tydligare.

Det sker troligen inte många, om ens några neologismer i den göteborgska dialekten som innehåller dessa fonestem. Den proponerade göteborgska identiteten som förknippas med humor, ordsmide och ”goa gubbar”, står sig antagligen inte lika stark i dag på 2000-talet som den tidigare har gjort, mer än stereotypa uppfattningar om den.

Denna dialektutjämnning kan mycket väl vara förklaringen till att dessa fonestem som varit grunden till detta arbete, visar på en sydvästsvensk tillhörighet, men som inte går att förankra lika lätt hos dagens talare av dessa dialekter. Det finns därför stora möjligheter att fortsätta studera dem förslagsvis ur ett historiskt perspektiv med ett mål att bevara något som varit en del av svensk dialektologi, men som förmodligen är på väg att försvinna i dagens svenska dialekter. Avslutningsvis citeras Hutchins, där göteborgska, alternativt sydvästsvenska fonestem avses istället för engelska:

”Final conclusions regarding the compositionality of English phonestemes [...] await more systematic tests.” (Hutchins, 1998:46)

Referenslista

Abelin, Å. (1999). *Studies in sound symbolism*. Göteborg: Institutionen för Lingvistik.

Abelin, Å. (2012). *Relative frequency and semantic relations as organizing principles for the psychological reality of phonaesthemes*. Göteborg: Institutionen för Lingvistik.

Abelin, Å. (2016). *Onomatopoetiska och ljudsymboliska ord i äldre svenska dialekter*. Presentation vid symposium om Nya vägar inom språkforskningen, Dialekt- namn och folkminnesarkivet i Göteborg, 24 november 2016.

Andersson, L-G. (2000). *Fult språk*. (14 tr.) Stockholm: Carlsson Bokförlag AB.

Bergen, B.K. (2004). The psychological reality of phonaesthemes. *Language*, volym 80(2), s. 290-311.

Bolfek Radovani, J. (2000). *Attityder till svenska dialekter - en sociodialektologisk undersökning bland vuxna svenskar*. Uppsala: Univ. Enheten för sociolingvistik.

Drellishak, S. (2006). *Statistical techniques for detecting and validating phonesthemes*. Seattle: Department of Linguistics

Feist, J. (2013). "Sound symbolism" in English. *Journal of Pragmatics*, volym 45, s. 104-118.

Gunnarsdotter Grönberg, A. (2004). *Ungdomar och dialekt i Alingsås*. Göteborg: Institutionen för svenska språket. Hämtat från databasen GUPEA.

Gunnarsdotter Grönberg, A. (2010). Göteborgare kommer aldrig att prata stockholmska. *Språktidningen*, 2/2010 s. 48-51.

Holmberg, B. (1976). *Språket i Göteborg*. Stockholm: Esselte Studium.

Hutchins, S.S. (1998). *The psychological reality, variability, and compositionality of English phonesthemes*. Atlanta: Emory University dissertation. Hämtad från databasen LLBA.

Håkansson, G & Westander, J. (2013). *Communication in Humans and Other Animals*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Loman, B. (1973). Miljö och språkförmåga. *Svenskläraryrskriften*. Stockholm

Nationalencyklopedin: neologism. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/neologism>, Nationalencyklopedin, hämtad 2017-01-03

Nationalencyklopedin: pejorativ. Nationalencyklopedin, pejorativ. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/pejorativ>, Nationalencyklopedin, hämtad 2017-03-16

Nationalencyklopedin: standardspråk. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/standardspråk>, Nationalencyklopedin, hämtad 2016-11-16.

Nordberg, B. (1986). The use of onomatopoeia in the conversational style of adolescents. *FUMS rapport* nr 132, Uppsala Universitet. FUMS. Uppsala

Oxford Dictionaries: onomatopoeia. <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/onomatopoeia?q=onomatopoeia>, Oxford Dictionaries, hämtad 2014-06-05.

Rungrojsuwan, S. (2009). The non-arbitrary aspect of language: The iconicity of onomatopoetic words in Thai. *SKY Journal of Linguistics*, volym 22, s. 251-276. Hämtad från databasen LLBA.

Schånberg, S. (1998). *Kals Odbok: Göteborgskt skaplynne i språkets spegel*. (3 uppl.) Göteborg: Tre Böcker Förlag AB.

Thorselius, E. (2014). *Fonestem typiska för göteborgskan: finns de?* Göteborg: Institutionen för Filosofi, Lingvistik och Vetenskapsteori.

Trudgill, P. (2000). *Sociolinguistics - An introduction to language and society*. (4. uppl) London: Penguin.

Appendix 1 - Informanternas enskilda svar

Göteborgarnas svar

Tabellerna 7-10 nedan är resultat av **göteborgares** svar på ordens betydelse. Informanternas svar står var för sig, för att visa hur varje enskild person svarade på respektive ord. Svaren är inte komprimerade eller ändrade. De är de ursprungliga svaren från varje enskild informant. Där informanten inte givit något svar, har - *inget svar* - lagts till för tydlighetens skull. Informanterna har haft tillgång till respektive ords ordklass, men har inte alltid följt detta i sina svar. Om det är medvetet eller omedvetet har inte framgått. För varje enskild informant, har kön angetts inom parentes efter respektive tabellrubrik. Här kan man alltså se att både män och kvinnor bland göteborgarna tolkade exempelvis *slåtig* som nedstämd, nere, vissen. Både män och kvinnor har även undvikit att svara på vissa ord. Det finns heller inte skillnad mellan kvinnor respektive män bland göteborgarna gällande längd på svaren. Snarare har både män och kvinnor bland icke-göteborgarna svarat med fler längre svar jämfört med göteborgarna, som alla har varit kortfattade i sina svar.

Tabell 7 - Tolkingar från göteborgare 1-3

TABELL 7	Göteborgare 1 (man)	Göteborgare 2 (kvinna)	Göteborgare 3 (man)
Ord	Beskrivning	Beskrivning	Beskrivning
brafs	oordning	ett verktyg	smuts
briltig	positivt, snygg	lite klumpig	ordentlig
brålig	proper	otymplig	ojämn
bröga	baka	- <i>inget svar</i> -	gå
brölen	ostadig	otymplig	odräglig
drett	lösdrivare	verktyg av något slag	trasa
gröset	skrangligt	något som bottenkräpet i en kastrull kan vara	äckligt
hölen	ovårdad	klingar negativt	kurvig
knäsa	sysselsättning, hantverksmässigt - stående på knä	böja sig ner på knä	huka sig
skrylla	åka skridskor	hyvla	väsna
slissen	splittrad	något som inte är så styvt	ledsen
slåtig	stryktålig	slappt, lat	lat
strettig	dåligt, mallig	negativt	sliten
tåla	pilla	slipa på något	undgå
tösen	flickig	tjejig	utdragen

Tabell 8 - Tolkningar från göteborgare 4-6

TABELL 8	Göteborgare 4 (kvinna)	Göteborgare 5 (kvinna)	Göteborgare 6 (man)
Ord	Beskrivning	Beskrivning	Beskrivning
brafs	pynt, prydnadssaker	har något med båtar att göra	- <i>inget svar</i> -
briltig	lurig, smart	smart	- <i>inget svar</i> -
brålig	snygg, skinande	något positivt	låter som prålig
bröga	skryta	att sova hos någon	- <i>inget svar</i> -
brölen	ha pondus	töntig	skrikig
drett	rejält grepp, tag, om något	- <i>inget svar</i> -	låter som något norskt
grôset	smutsigt, fult, förstört	något negativt, typ kargt	- <i>inget svar</i> -
hôlen	utsvulten, fattig	dum i huvudet	märkvärdig
knäsa	tigga, be om	att smöra för någon	trycka till
skrylla	gå/strosa utan mål	skoja	- <i>inget svar</i> -
slissen	hängig, deppig	stilig	svag, dålig
slåtig	klantig, fumlig	nedstämd	- <i>inget svar</i> -
strettig	fin i kanten, pryd	tanig	skrytsam
tåla	räcka, ge, sno	- <i>inget svar</i> -	- <i>inget svar</i> -
tôsen	törstig	tuff	- <i>inget svar</i> -

Tabell 9 - Tolkningar från göteborgare 7-9

TABELL 9	Göteborgare 7 (man)	Göteborgare 8 (kvinna)	Göteborgare 9 (man)
Ord	Beskrivning	Beskrivning	Beskrivning
brafs	pryl	strunt	tjack, flickor
briltig	liten (kille)	närsynt	stöddig
brålig	stor	stökig	prålig, stöddig
bröga	knö	festa	brygga
brölen	koljud	högljudd	kossa
drett	bit	- <i>inget svar</i> -	dregel
grôset	hest	knasigt	grusig
hôlen	ihålig	dålig/vissen	ihålig
knäsa	knäa	kapa av	knega
skrylla	åka skridskor	- <i>inget svar</i> -	åka skridskor
slissen	sleten	velig	degig
slåtig	dum	- <i>inget svar</i> -	vissen, nere
strettig	redig	darrig	skruttig
tåla	tålig	- <i>inget svar</i> -	tåla
tôsen	trött	flickaktig	våt

Tabell 10 - Tolkningar från göteborgare 10-12

TABELL 10	Göteborgare 10 (kvinna)	Göteborgare 11 (kvinna)	Göteborgare 12 (man)
Ord	Beskrivning	Beskrivning	Beskrivning
brafs	dåligt	skräp	onyttiga saker
briltig	dryg	- <i>inget svar</i> -	snygg
brålig	högfärdig	prålig	redig
bröga	- <i>inget svar</i> -	- <i>inget svar</i> -	knö
brölen	sjö	skrikig	ledsen
drett	dryg	av, sönder	dåligt
gröset	- <i>inget svar</i> -	dåligt	pengar
hölen	insjö	- <i>inget svar</i> -	trött
knäsa	trycka till	avbryta	knega
skrylla	skryta	- <i>inget svar</i> -	göra skridskor
slissen	sliskig	- <i>inget svar</i> -	- <i>inget svar</i> -
slåtig	uppklädd	uppklädd	dum
strettig	skrytig	skrytsam	- <i>inget svar</i> -
tåla	- <i>inget svar</i> -	- <i>inget svar</i> -	- <i>inget svar</i> -
tösen	kvinna	kyssen	törstig

Icke-göteborgarnas svar

Tabellerna 11-14 nedan är resultatet av **icke-göteborgares** svar på ordens betydelse. I dessa tabeller gäller samma saker som föregående tabeller med de göteborgska informanternas svar. Här kan man se att flera av icke-göteborgarnas svar är längre än göteborgarnas, där både ett antal män och kvinnor svarat med längre formuleringar. Här kan man även se att både kvinnor och män har tolkat exempelvis *brålig* som utsmyckad, flott eller prålig.

Tabell 11 - Tolkningar från ickegöteborgare 1-3

TABELL 11	Ickegöteborgare 1 (man)	Ickegöteborgare 2 (man)	Ickegöteborgare 3 (kvinna)
Ord	Beskrivning	Beskrivning	Beskrivning
brafs	skräp	skräp	något man samlar ihop
briltig	person som smörar för auktoriteter som lärare	prålig	något nedlåtande
brålig	snygg	utsmyckad	inget negativt
bröga	kämpa på när det är tungt	hjälpa	inget negativt
brölen	en aning bortkommen	grinig	ledsen
drett	en tönt, eller annat negativt ord om någon	stort	hänvisning
grôset	något gammalt och slitet	någonting negativt	grumligt
hölen	säger mig inte så mycket, men det låter inte som något positivt	nedstämd	tråkig
knäsa	lura eller fiffla	orka	göra något vrångt
skrylla	att briljera eller göra något som inte alla kan	köra	inget negativt
slissen	någon som är smart men inte snäll alt. slug	ängslig	ledsen
slåtig	stilig	gänglig	lite negativt
strettig	ranglig eller ostadig	ful	vimsig
tåla	att kasta något i någon sport, typ baseball	tåla	uttrycka sig, inte argsint
tösen	en form av bortkommen eller svag	flickan	deppig, ledsen

Tabell 12 - Tolkningar från icke göteborgare 4-6

TABELL 12	Ickegöteborgare 4 (kvinna)	Ickegöteborgare 5 (man)	Ickegöteborgare 6 (kvinna)
Ord	Beskrivning	Beskrivning	Beskrivning
brafs	något som man piffar upp sig med, typ smycken	Slarvigt utförande alt. en sorts fisk.	något slags skräp
briltig	ungefär samma sak som att vara nervig eller nervös	Något/någon som är lite ostadig, eller instabil.	knepig eller svår
brålig	motsatsen till skör, att någon är brålig	Blandning av bråkig och vrålig, lite störig.	att någon är lite finare, typ "förmer"
bröga	skryta, eller ljuga, ett negativt ord	Verb som används vid matlagning/bakning.	något som har med mat eller dryck att göra
brölen	ungefär som dryg, att någon är otrevlig och lite passivt aggressiv	Ledsen.	sur eller tyken, kanske att någon är lite butter
drett	tänker på norskans "brett" som är typ bricka, eller bräda	Tråkig och irriterande.	något slags verktyg
gröset	att något är rörigt	Lite lerigt och geggigt ute eller kanske lite frost. Låter inte som om det är så bra.	något positivt, men kan inte komma på vad det skulle kunna betyda
hölen	att man är tillbakadragen eller lite blyg	Deppig och lite sorgsen och allmänt nere.	trött, nere, hängig
knäsa	låter som bröga, negativt, som att gnälla	Gå på knäna.	springa iväg från något/någon
skrylla	åka skridskor eller att glida omkring	"Skrylla ned musiken". Rulla/skruva någonting.	någon fysisk aktivitet
slissen	låter som vissen, negativt och ledsamt	Någon/något som är på förstadiet till vissen. Lite nedstämd.	ledsen, bekymrad
slåtig	stor eller lång	Någon som är snål.	något negativt, att något dåligt eller fult, något man skulle säga om en skruttig bil
strettig	låter som skruttig	Snacka högt, vara flamsig och lite galen både positivt och negativt.	hispig, uppe i varv
tåla	låter som ett ironiskt ord	Vet ej. Låter fint och positivt dock.	att sno/stjäla något
tösen	nedstämd	Någon som är snäll, lite för snäll, lite blyg och genant.	tjurig, sur eller liknande

Tabell 13 - Tolkningar från icke göteborgare 7-9

TABELL 13	Ickegöteborgare 7 (kvinna)	Ickegöteborgare 8 (man)	Ickegöteborgare 9 (man)
Ord	Beskrivning	Beskrivning	Beskrivning
brafs	ingen association	småsaker	krafs
briltig	glad, snäll	vacker	spretig
brålig	jobbigt barn	- <i>inget svar</i> -	oordnad
bröga	- <i>inget svar</i> -	baka	stångas
brölen	skrikig	trasig	ledsen, arg
drett	något positivt	båt	skit
gröset	rörigt	stort	inte positivt,
hölen	bra	snål	purken
knäsa	vara kräsen	sova	tjura
skrylla	skryta	- <i>inget svar</i> -	skryta
slissen	ledsen	- <i>inget svar</i> -	ledsen
slåtig	stolt	- <i>inget svar</i> -	inga associationer
strettig	stressig	mallig	snobbig, märkvärdig
tåla	tala	- <i>inget svar</i> -	inga associationer
tösen	barnslig	- <i>inget svar</i> -	purken

Tabell 14 - Tolkningar från icke göteborgare 10-12

TABELL 14	Ickegöteborgare 10 (kvinna)	Ickegöteborgare 11 (man)	Ickegöteborgare 12 (kvinna)
Ord	Beskrivning	Beskrivning	Beskrivning
brafs	tjafs	negativt, skräp, onödiga saker	skräp
briltig	ingen aning	kaxig	mallig
brålig	prålig, utstuderad	flott, klassig	bråkig
bröga	lata sig	briljera, stila	lata sig
brölen	mätt	sinnesstämning, nedstämd, inte i form	orolig
drett	skit	uttråkad person	tönt
grôset	grusigt	sinnesstämning, sur, tvär	jobbigt
hôlen	ingen association	förvånad	hängig
knäsa	knäppa på näsan	böja sig, sätta emot sig	tränga sig
skrylla	ingen aning	skruva, ute på vift	vagn
slissen	nere	sorglig, nedstämd, sliten, sorgsen	sliten
slåtig	ingen aning	kaxig	kladdig
strettig	spretig	stursk	ryckig
tåla	tåla	neutral, ingen association	resa
tôsen	ingen aning	bakfull	frusen

Appendix 2 - Bohuslänska ord

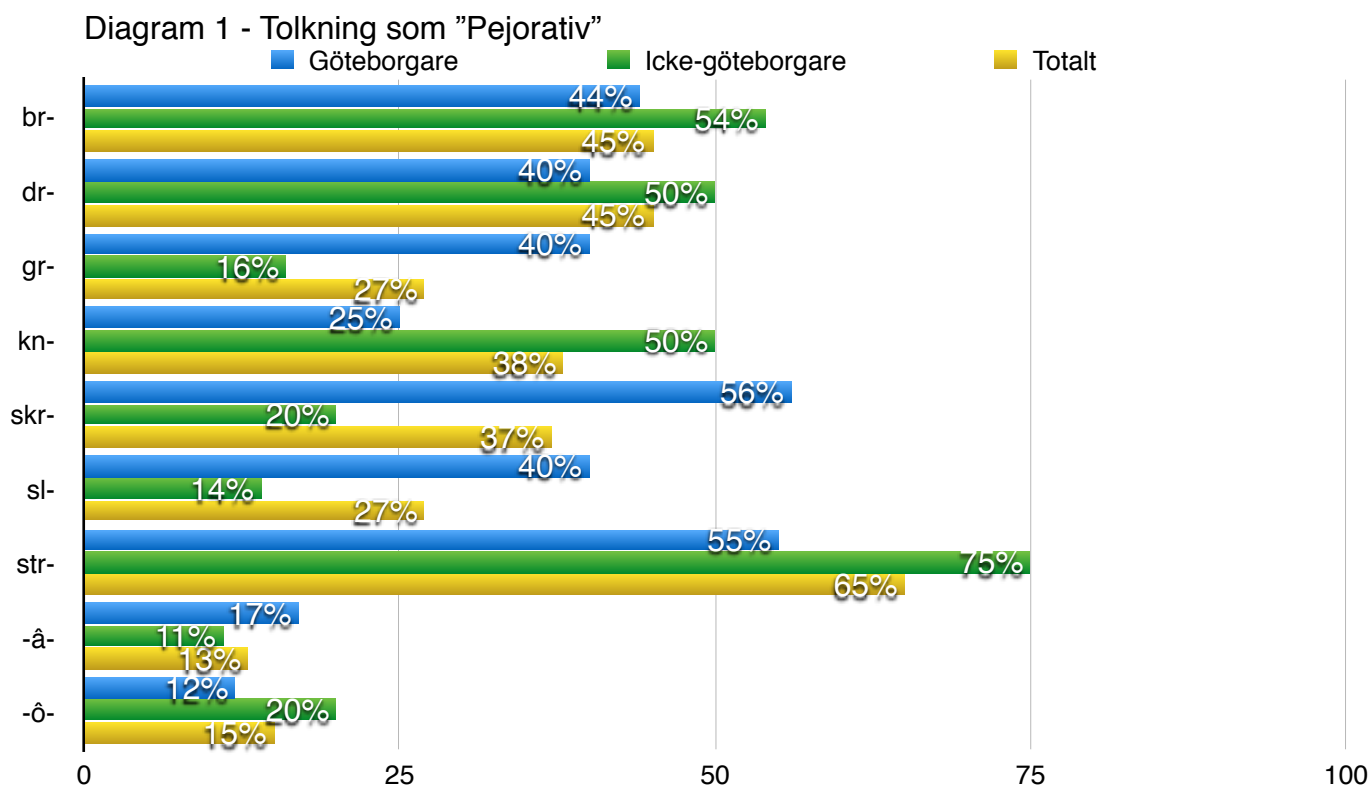
Denna tabell innehåller de bohuslänska ord som samlades in till detta arbete för att styrka teorin om att det pejorativa br-fonestet till synes är vanligt förekommande i göteborgska med kringliggande dialekter. Tabellen innehåller 26 bohuslänska dialektord med en nedsättande betydelse, som alla börjar på br-.

Tabell 15 - Bohuslänska ord med pejorativt br-fonestem

Ord	Betydelse
brackt	(om vatten) med dålig mossaktig smak
bragdot	flammigt (ofta pga blekning) tyg
bragda	smutsfläck
brala	skryta, även skrävlande person
bralot	för utsmyckad
bramma	skrävla, vara storfalig
bråsa	festa, leva överdådigt
brasm	kackerlacka
brimma	prata mycket
brocka	prata mycket
brottel	bångstyrighet, bråk
brottla	bråka
brottsla	krångla
brumsa	tala hårt och ovänligt
brumstera	prata mycket
bruskot	oredig, tovig i håret
brusma	slösare
bryckas	brottas, slåss
bryckla	bråka
brygeras	bråttas, slåss, bråka
brytall	besvärlig, ansträngande
brytbase	ohyfsad person, skojare
bryxelvulen	person som arbetar dåligt
bryxla	bråka, krångla
bråtande	livligt och tröttsamt pratande
bräck	brist, fara

Appendix 3 - Diagram över procentuell uppdelning

Diagram 1-6 presenterar den procentuella uppdelningen av de olika fonestemens förekomst i respektive semantisk kategori baserat på informanternas tolkningar. De tre staplarna representerar göteborgarnas, icke-göteborgarnas samt den totala andelen svar för respektive fonestem samlat i ett diagram för varje semantisk kategori. Staplarna blir inte 100% när de summeras, då procenten i varje stapel utgår från de två informantgruppernas samlade svar. Stapeln för den totala mängden utgår däremot från göteborgarnas och icke-göteborgarnas samlade svar. Staplarna läses därför parallellt och inte i förhållande till varandra.



Här kan man se att str- var det vanligaste fonestemet att tolkas pejorativt i denna undersökning, totalt sett och bland icke-göteborgarna med 65% respektive 75%. Bland göteborgarna var det skr- fonestemet, där det tolkades pejorativt 56% av göteborgarnas tolkningar. Det fonestem som tolkades pejorativt minst bland icke-göteborgarna var -â- med 11%, medan det var -ô- bland göteborgarna med 12%. Vokalerna tolkades totalt sett minst pejorativt av båda informantgrupperna.

Diagram 2 - Tolkning som "Hantverk / yrkesrelaterat"

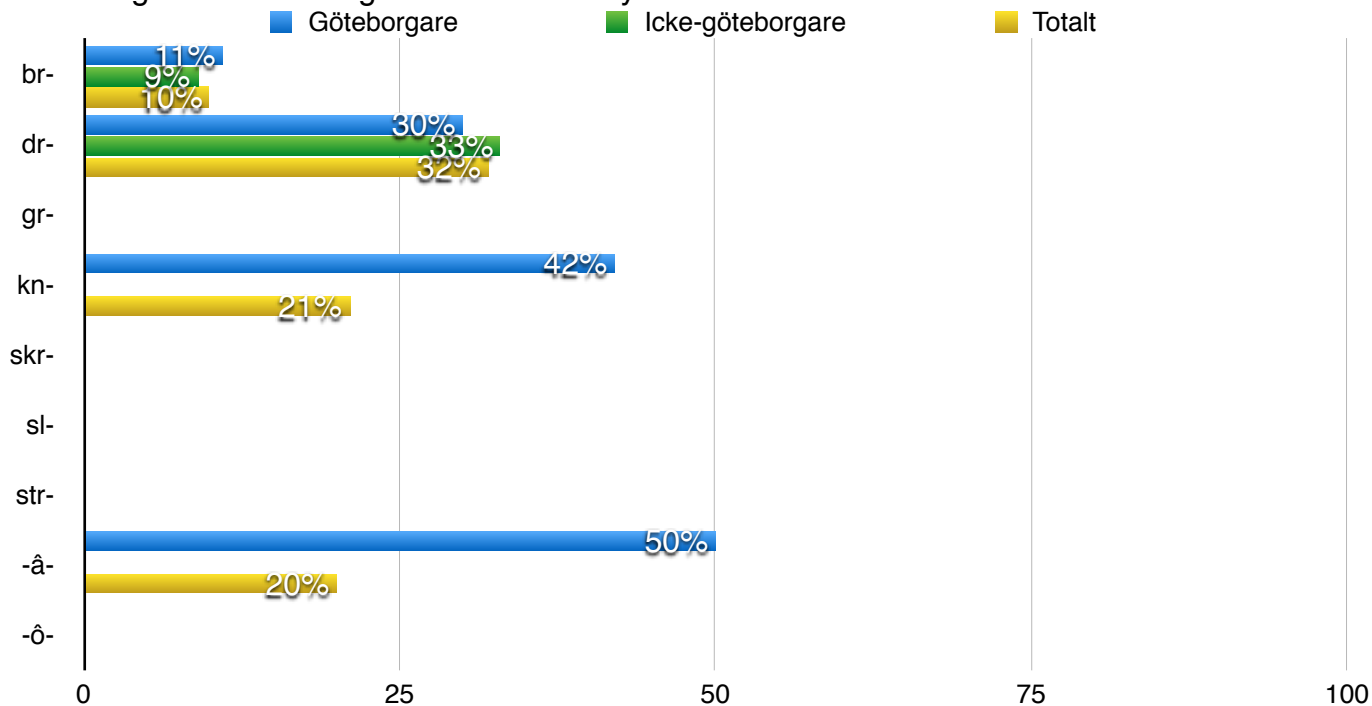
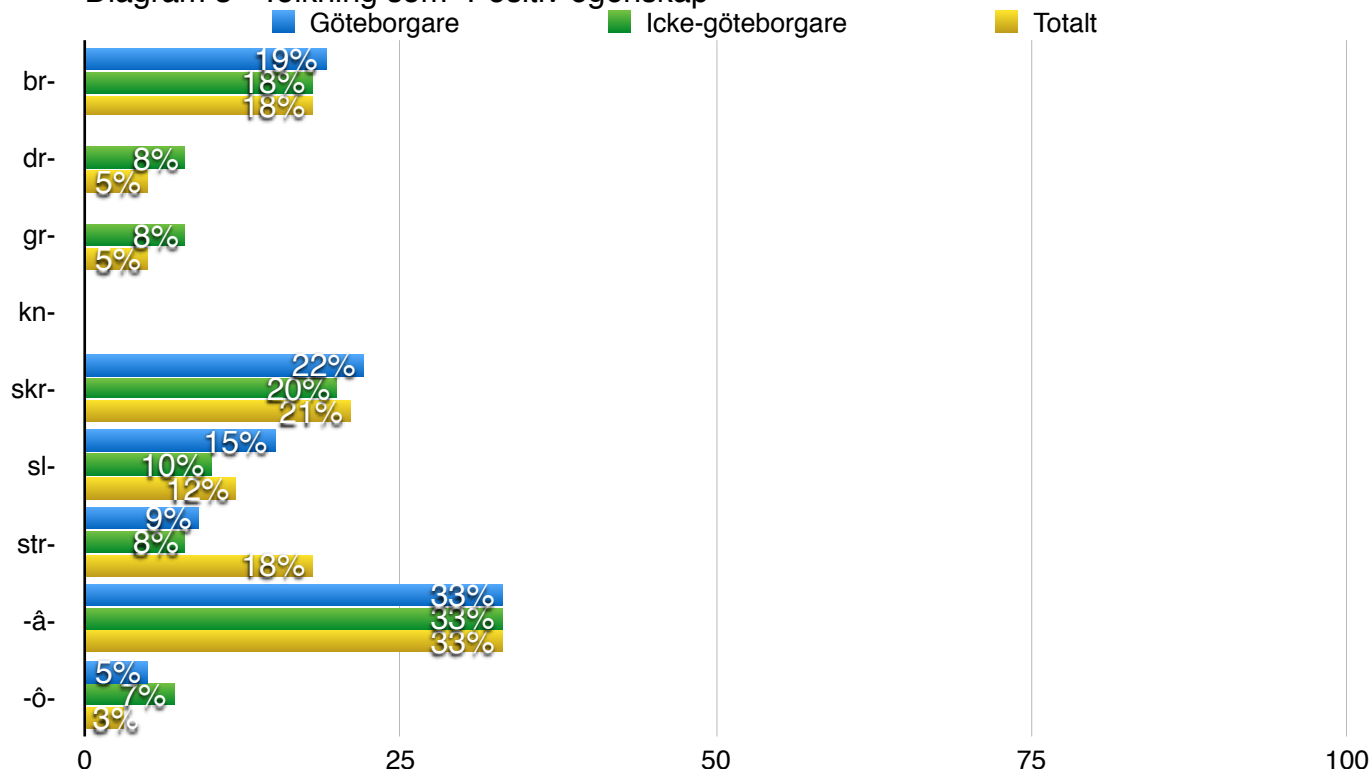


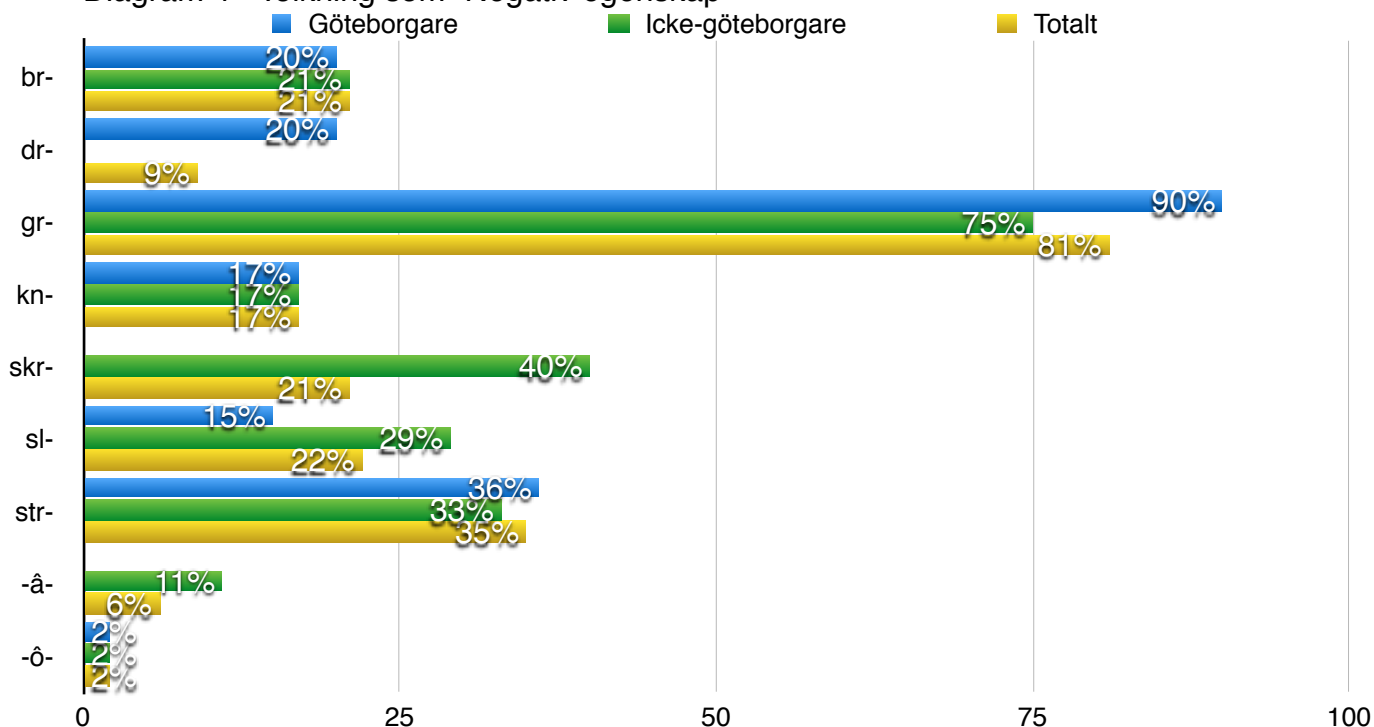
Diagram 2 visar de fonestem som hade tolkats som hantverks- eller yrkesrelaterat. Denna kategori var inte särskilt vanlig och det finns därför flera fonestem som inte tolkats i denna kategori. Det man kan se att 50% av göteborgarnas tolkningar av -â- var av hantverk- eller yrkesmässig innebörd.

Diagram 3 - Tolkning som "Positiv egenskap"



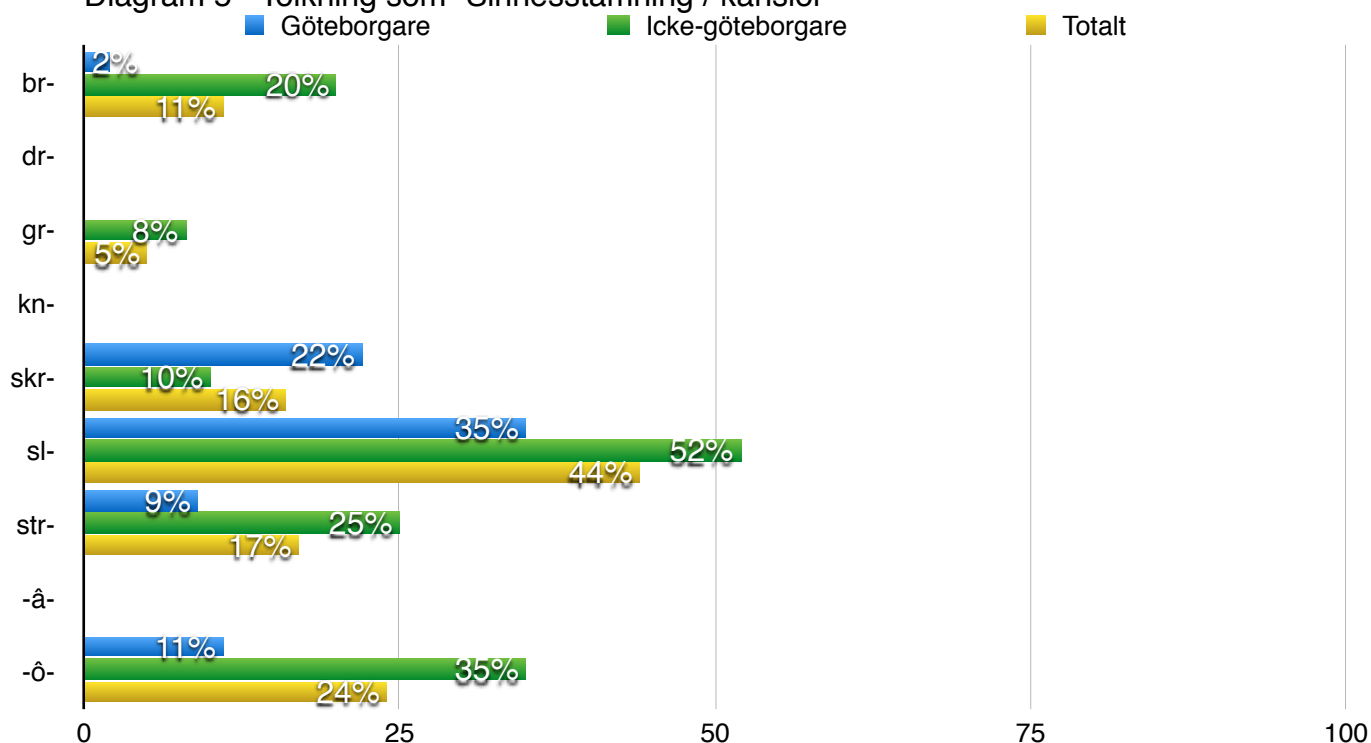
I diagram 3 ovan kan man se att det överlägset vanligaste fonestemet som tolkades med negativ egenskap är gr-fonestemet. 90% av göteborgarna och 75% av icke-göteborgarna tolkade ordet innehållande detta fonestem som ett negativt ord. Ô-fontestemet tolkades enbart som negativt av 2% bland båda informantgrupperna. Det var den lägsta andel tolkningar som negativ egenskap bland de olika fonestemen.

Diagram 4 - Tolkning som "Negativ egenskap"



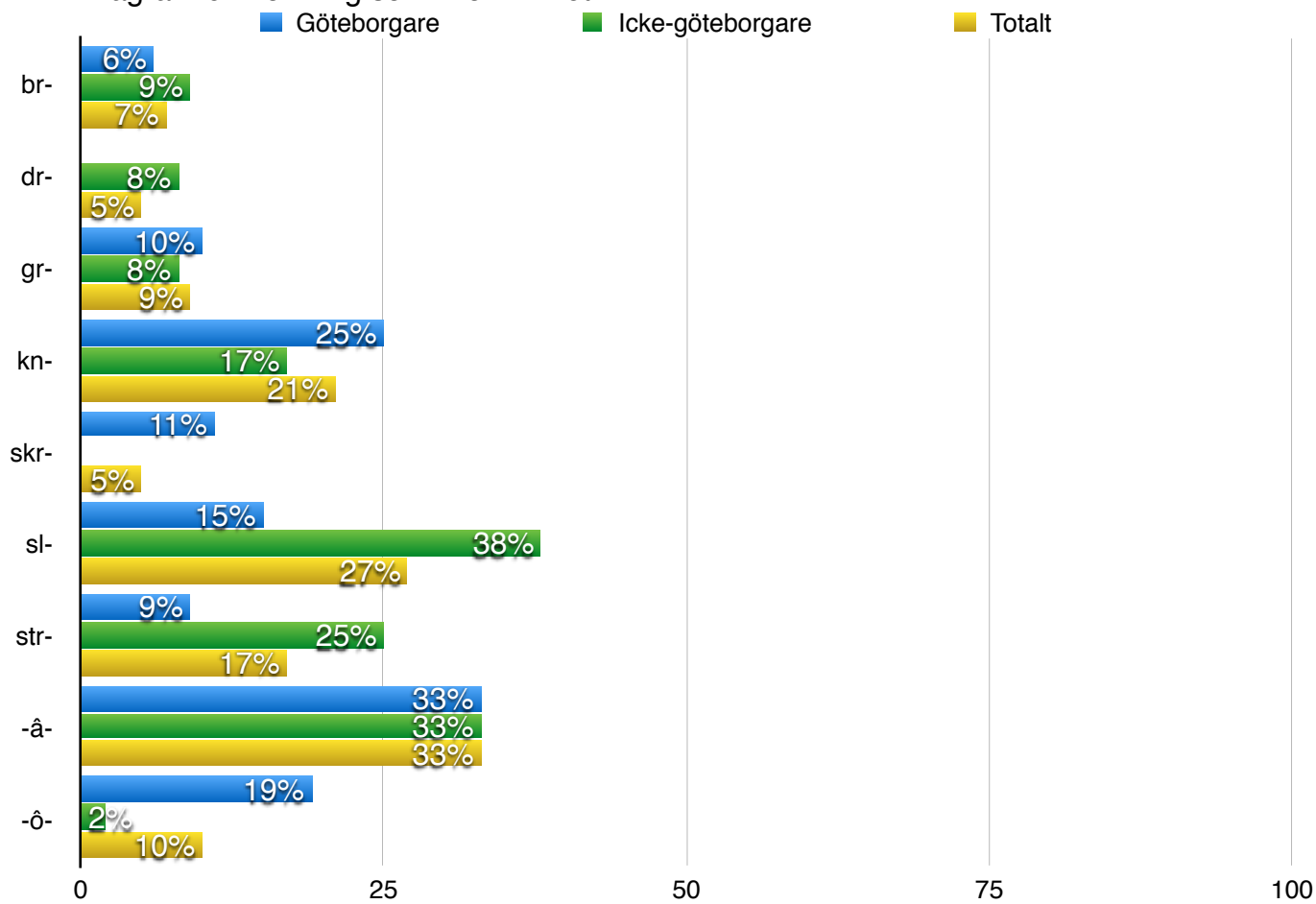
I diagram 4 ovan skiljer sig procentandelen mellan de olika fonestemen avsevärt. Gr-fonestemet tolkades negativt av 90% av göteborgarna och 75% av icke-göteborgarna, medan endast 2% av respektive informantgrupp tolkade -ô- negativt. Dr-fonestemet tolkades inte negativt av någon icke-göteborgare och -â- tolkades inte negativt av någon göteborgare. De övriga fonestemen tolkades negativt relativt jämnt mellan varandra och de två informantgrupperna.

Diagram 5 - Tolkning som "Sinnesstämning / känslor"



I diagram 5 ovan kan man se att sl-fonestemet tolkades mest som sinnesstämning/känslor bland de båda informantgrupperna, 52% av icke-göteborgarna och 35% av göteborgarna. Dr-, kn- och -â- tolkades aldrig som någon slags sinnesstämning, varken av göteborgarna eller icke-göteborgarna. De två gruppernas tolkningar skilde sig åt relativt mycket i denna kategori, där största skillnaden var 24 procentenheter i tolkningarna av -ô-.

Diagram 6 - Tolkning som "Formlikhet"



I diagram 6 ovan var det sl-fonestetmet som tolkades som "formlikhet" procentuellt mest bland icke-göteborgarna med sina 38%. Däremot inte av göteborgarna, som tolkade -â- mest som "formlikhet", nämligen i 33% av fallen.

I diagram 7 nedan redovisas den procentuella uppdelningen av orden i respektive semantisk kategori. Här kan vi se att den pejorativa tolkningen var den vanligaste bland både göteborgarna (45%) och icke-göteborgarna (54%). De båda informantgrupperna tolkade svaren i jämförelse med varandra relativt jämnt utöver de olika kategorierna, förutom i ”sinnesstämning/känslor” där icke-göteborgarna tolkade 37% av alla ord som någon slags sinnesstämning eller känslor. Göteborgarna tolkade sina ord endast 9% av fallen i denna kategori. Bortsett från icke-göteborgarnas tolkningar av denna kategori, var det negativ egenskap som blev den näst vanligaste semantiska kategorin som orden kunde delas in i, med 30% totalt.

